

Factors Affecting Iranian Immigrants' Desire to Establish Social Relations with Each Other in Germany

Fariba Ramazani*

Alireza Mohseni Tabrizi**

Shahla Kazempour***

* Ph.D Candidate of Sociology, Department of Social Sciences and Sociology, Faculty of Literature, Humanities and Social Sciences, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran. ✉ ramezani1145@gmail.com

** Professor of Sociology, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran (Corresponding Author). ✉ mohsenit@ut.ac.ir

*** Associate Professor of Sociology, Department of Demography, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran. ✉ skazempour@gmail.com

Abstract

The current research aims to sociologically explain the tendency of Iranian immigrants to establish social relations in Germany. In this article, various theoretical approaches have been used, with the most important being the theory of adaptation of immigrants. The research is a cross-sectional study that was conducted on 280 Iranian immigrants aged 18 and over living in the three provinces of Baden-Württemberg, North Rhine- Westphalia and Hesse. For this purpose, purposeful and available chain sampling method and a researcher-made questionnaire were used. To test the research hypotheses, the reliability of the questionnaire was measured using Cronbach's alpha (generational difference 0.82, commitment to moral and religious principles 0.86, educational limitations 0.81, interpersonal trust 0.89, importance of length of stay 0.86, acceptance of host country norms 0.77, role of social media usage 0.91 and the desire for engaging in social relations 0.83). The regression results showed that the variables of importance of length of stay, interpersonal trust, commitment to moral and religious principles, and marital status had a significant relationship with the Iranian immigrants' tendency to establish social relations with each other. In real and adjusted terms, 17% of the variance of Iranian immigrants' tendency to establish social relationships are explained and predicted by independent variables. Holding cultural events, taking advantage of lived experiences, and planning and policymaking of cultural centers in order to strengthen the foundations of altruism and cooperation in the host society can be effective ways to solve some of the problems of Iranian immigrants.

Keywords: Immigration, Iranian Immigrants, Social Relations, Length of Stay, Germany.

Citation: Ramazani, F., Mohseni Tabrizi, A., & Kazempour, Sh. (2025). Factors Affecting Iranian Immigrants' Desire to Establish Social Relations with Each Other in Germany. *Iranian Population Studies Journal*, 8(2), 229-274.

<https://doi.org/10.22034/jips.2024.471147.1234>

https://jips.nipr.ac.ir/article_208610.html?lang=en

E-ISSN: 2717-3208 / © National Institute for Population Research, Iran. This is an open access article under the CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Introduction

Over the past two decades, the trend of Iranian international migration to the European Union including Germany has been remarkable. Immigrants always face cultural, economic, and social challenges in the host countries. Among these, one of the basic challenges is the manner of establishing group and social relations of immigrants in the host countries, which can be one of the factors causing disruption in the regulation of social relations, convergence or cohesion among individuals and groups. Since the establishment of kinship ties and group interactions can be considered as one of the essential resources and valuable reserves of immigrants to solve their numerous challenges in the host countries, therefore, the purpose of this research is to explain the factors affecting the desire of Iranian immigrants to have social relations with each other in Germany.

Method and Data

The current research was a cross-sectional study, which required data were collected using a researcher-made questionnaire tool. The statistical population of the study includes Iranian immigrants aged 18 and over living in the three provinces of Baden-Württemberg, North Rhine- Westphalia and Hesse in Germany. According to the latest statistics Published by the German Census Bureau (2018), more than 50% of Iranians living in these three states, the and the number of immigrants reported to be 48,232. The sample size using Cochran's formula was estimated as 280 individuals and sampling was conducted using chain purposive and convenience sampling methods.

Findings

According to the results, 66.8% of the respondents were male and 33.2% were female. In terms of education, the highest percentage (37.5%) of respondents had a bachelor's degree, while the lowest percentage (3.9%) had a doctoral degree. Regarding residency status, 67.5% (189 individuals) had permanent residency, and 32.5% (91 individuals) had temporary residency. Additionally, in terms of socio-economic status, 43.6% were classified as low, 48.6% as medium, and 4.6% as high. The Pearson correlation test results showed that the relationship between the variable "willingness to establish social relations with each other" and the variables "commitment to ethical and religious principles," "interpersonal trust," and "importance of length of stay according to Iranian immigrants in Germany" were confirmed with coefficients of 0.22, 0.11, and 0.29, respectively, with a

significance level less than 0.05. The results of the correlation test showed that the relationship between variable 'desire to establish social relations with each other' and the variables 'commitment to moral and religious Principles', 'interpersonal trust' and 'importance of the length of stay from the perspective of Iranian immigrants to Germany' were confirmed with coefficients of 0.22, 0.11, and 0.29, respectively, with a significance level f less than 0.05. Also, the relationship between 'generational difference', 'educational limitations of Iranian immigrants to Germany', 'acceptance of German norms by Iranian immigrants', 'use of social media by Iranian immigrants to Germany', and 'socio-economic status' with the variable 'desire of Iranians to socialize with each other in Germany' was not confirmed. The results of the regression analysis showed that the length of stay with a Beta of 0.25 and explanatory power of 0.08, commitment to moral and religious principles with a Beta of 0.19 and an explanatory power of 0.12, interpersonal trust with a Beta of 0.20 and explanatory power of 0.14 and finally marital status with a Beta of 0.1 and an explanatory power of 0.16 have been able to explain the changes in the desire for engaging in social relations of Iranian immigrants to Germany.

Discussion and conclusion

The results showed that the religious and moral beliefs of immigrants have a positive effect on increasing solidarity and group relations. Immigrants, through aligned religious beliefs, have a significant capacity to consolidate social relations and strengthen social interactions. The importance of length of stay and the social interactions of Iranian immigrants with each other, which is consistent with the opinions of Brom and Ran (1997), Glaser et al. (2001), Park et al. (2008) and Miglita and Tartaglia (2009), has led to shifts in normative patterns. This also causes a decrease in the attachment and connection to co-religionists and finally replaces the old norms with new ones. The phenomenon of migration and ethnic diversity in a society often leads to a decrease in cohesion and interpersonal trust. The decline in trust, even within one's ethnic groups, and the minimal occurrence of altruism and cooperation are among issues which exist in the society of a host country and can result in the formation of distinct identities. In order to strengthen the commitment to the religious and moral principles among Iranians and considering the importance of ethics and religious events in choosing Iranian immigrant friends or colleagues in Germany and feeling comfortable in

socializing with fellow countrymen, it is suggested that by holding religious ceremonies, and charity activities, collecting humanitarian aid in times of natural crises in Iran (such as floods and earthquakes), as well as identifying needy Iranians in Germany and helping them, a basis for social cohesion and participation of Iranians in this country will be further prepared. Typically, immigrants who stay longer in Germany have a wider range of group and local interactions. So these individuals could act as reliable communication bridges between the country of origin (Iran) and newly arrived immigrants. Therefore, it is suggested to use the experiences and the potentials of these immigrants to establish radio networks or allocate cultural and scientific places specifically for Iranian immigrants. The importance of trust and its quality in establishing social relations within and between ethnic groups is such that the cultural institutions of Iran need to provide the necessary resources to strengthen the foundations of altruism and cooperation among Iranians in the host countries.

References

- Bourdieu, P. (2002). *Theory of Action*, translated by Morteza Mardiha, second edition, Tehran: Naqsh and Negar Publications. [In Persian]
- Boyd, D. M., & Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of computer mediated Communication*, 13(1), 210-230. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x>
- Brehm, J., & Rahn, W. (1997). Individual-level evidence for the causes and consequences of social capital. *American journal of political science*, 999-1023. <https://doi.org/10.2307/2111684>
- Chaichian, M. A. (1997). First generation Iranian immigrants and the question of cultural identity: The case of Iowa. *International Migration Review*, 31(3), 612-627. <https://doi.org/10.1177/019791839703100304>
- Coomans, F. (2019). Ideas: Education for migrants: An inalienable human right. *The UNESCO Courier*, 2018 (4), 47-49. <https://www.un-ilibrary.org/content/journals/22202293/2018/4/15>
- Croucher, S. M. (2013). Integrated threat theory and acceptance of immigrant assimilation: An analysis of Muslim immigration in Western Europe. *Communication Monographs*, 80(1), 46-62. <https://doi.org/10.1080/03637751.2012.739704>

- Daneshjoo, S. (2003). *Der Grad der sozialen Integration iranischer MigrantInnen in der Bundesrepublik Deutschland in Abhängigkeit von ihren Lebensgewohnheiten: ein Statusbericht am Beispiel des Ernährungs- und Konsumverhaltens von im Bundesland Hessen lebenden IranerInnen* (Doctoral dissertation). <https://jpublib.uni-giessen.de/items/a5cb400d-002e-435d-8407-01572c415ed0/full>
- Donath, J., & Boyd, D. (2004). Public displays of connection. *BT technology Journal*, 22 (4), 71-82. <https://link.springer.com/article/10.1023/B:BTTJ.0000047585.06264.cc>
- Drouhot, L. G., & Nee, V. (2019). Assimilation and the second generation in Europe and America: Blending and segregating social dynamics between immigrants and natives. *Annual Review of Sociology*, 45(1), 177-199. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-073117-041335>
- DW Statistisches Bundesamt. (2018). Available from: <https://www.destatis.de/DE/Home/inhalt.html>
- Faraji, H. (1996). *Iranisches Leben in Hamburg: dissertation zur Erlangung des Grades des Doktors der Philosophie in Fachbereich Philosophie und Sozialwissenschaften der Universität Hamburg*. Universität.
- Fatahzadeh, M. (1400). *The challenge of re-identification of Iranian immigrants in the context of western democracies: a case study of Germany*. Sociology doctoral dissertation, Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad. [In Persian]
- Fratini, T. (2017). Integration of Immigrants in Host Countries. What We Know and What Works. *Revue deconomie du developpement*, 25(1), 105-134. <https://shs.cairn.info/journal-revue-d-economie-du-developpement-2017-1-page-105?lang=en>
- Ghaempour, M.A., & Shahabi, M. (2020). The Situation of Social Relations in Tehran: Study of the Boundaries and crossing cultural. *Social Problems of Iran*. 11(1), 299-324. [In Persian] <https://doi.org/10.29252/jspi.11.1.299>
- GhasemiSiyani, A. A. (2013). Cultural interactions of immigrant Iranians with host communities; (A case study of Iranians living in Germany), *National Studies Quarterly*, 5(18), 160-137. [In Persian] <https://doi.org/20.1001.1.1735059.1383.5.18.6.7>
- Gilan, D., Werner, A. M., Hahad, O., Lieb, K., Frankenberg, E., & Bongard, S. (2022). Acculturation and anger expression among Iranian migrants in Germany. *Frontiers in psychology*, 13, 715152. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.715152>

- Glaeser, E. L., Kolko, J., & Saiz, A. (2001). Consumer city. *Journal of economic geography*, 1(1), 27-50. https://econpapers.repec.org/article/oupjecgeo/v_3a1_3ay_3a2001_3ai_3a1_3ap_3a27-50.htm
- Gsir, S. (2014). Social interactions between immigrants and host country populations: A country-of-origin perspective.
- Herreros, F., & Criado, H. (2009). Social trust, social capital and perceptions of immigration. *Political studies*, 57(2), 337-355. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2008.00738.x>
- Hochman, O., & Davidov, E. (2014). Relations between second-language proficiency and national identification: The case of immigrants in Germany. *European Sociological Review*, 30(3), 344-359. <https://doi.org/10.1093/esr/jcu043>
- Honari, A., van Bezouw, M., & Namazie, P. (2017). The role and impact of Iranian migrants in Western Europe. Vrije Universiteit Amsterdam. [Online]. Elérhető: http://thesimorgh.org/wp-content/uploads/2017/08/Role-and-Impact-of-Iranian-Migrants-in-Western-Europe_-Research-Report-2.pdf. [A letöltés ideje: 2019. május 3.]
- Iranian Migration Observatory (2018). *Facts and fallacies surrounding the issue of Iranian immigration abroad*, Tehran, Daneshbanian Fanawar.
- KHazaei, T. (2020). Divergent Heterogeneities in Iranian Immigration: A Case Study of Iranian Diaspora and Its Semantic and Theoretical Limitations. *Social Science Quarterly*, 27(88), 71-108. [In Persian] <https://doi.org/10.22054/qjss.2020.48805.2187>
- Koopmans, R., Michalowski, I., & Waibel, S. (2012). Citizenship rights for immigrants: National political processes and cross-national convergence in Western Europe, 1980–2008. *American journal of sociology*, 117(4), 1202-1245. <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/662707>
- Litwin, H. (1995). The social networks of elderly immigrants: An analytic typology. *Journal of Aging Studies*, 9(2), 155-174. [https://doi.org/10.1016/0890-4065\(95\)90009-8](https://doi.org/10.1016/0890-4065(95)90009-8)
- Mahmoudian, H. (2007). Migration of Afghans to Iran: change in economic, social and demographic characteristics and adaptation to the destination society, *Journal of Iran Demographic Association*, 4, 42-69. [In Persian] <https://www.sid.ir/paper/127835/fa>
- Maliepaard, M., & Schacht, D. D. (2020). *The relation between religiosity and Muslims' social integration: a two-wave study of recent immigrants in three European countries*. In *Migration and Race in Europe* (pp. 82-103). Routledge.

- Merisalo, M., & Jauhiainen, J. S. (2020). Digital divides among asylum related migrants: Comparing internet use and smartphone ownership. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 111(5), 689-704. <https://doi.org/10.1111/tesg.12397>
- Miglietta, A., & Tartaglia, S. (2009). The influence of length of stay, linguistic competence, and media exposure in immigrants' adaptation. *Cross-Cultural Research*, 43(1), 46-61. <https://doi.org/10.1177/1069397108326289>
- Mobasher, M. M. (Ed.). (2018). *The Iranian diaspora: Challenges, negotiations, and transformations*. University of Texas Press.
- Moghaddari, S. (2020). *Internal diversity: iranian germans between local boundaries and transnational capital* (p. 248). Springer Nature.
- Mokhtari, M., & Dehghani, H. (2021). Lived Experience of Women-Headed of Households in Social Relations in Yasouj. *Journal of Woman and Family Studies*, 9(3), 78-101. [In Persian] https://journal.alzahra.ac.ir/article_5955.html
- Park, Y., Neckerman, K. M., Quinn, J., Weiss, C., & Rundle, A. (2008). Place of birth, duration of residence, neighborhood immigrant composition and body mass index in New York City. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 5(1), 1-11. <https://ijbnpa.biomedcentral.com/articles/10.1186/1479-5868-5-19>
- Putnam, R. D. (2007). E pluribus unum: Diversity and community in the twenty first century the 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian political studies*, 30(2), 137-174. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.2007.00176.x>
- Rastegary, S., Vahid, M., & Tavasoli Rokn Abadi, M. (2021). Four decades of policy making on Iranian diaspora: critical analysis and practical approaches. *Cultural Studies & Communication*, 17(62), 247-278. <https://doi.org/10.22034/jcsc.2021.530142.2398>
- RostamAlizadeh, V & Hosseini, Gh. (2014). An overview of the flows of sending transnational migrants in the world; With an emphasis on Iranian immigrants, *Jamiat Quarterly*, 22(91-92), 113-136. [In Persian] <https://www.magiran.com/paper/1811767/>
- Sadeghi, A. (1401). *Sociological explanation of immigrants' economic interactions with the country of origin: a case study of Iranian immigrants in Germany*, doctoral dissertation in sociology. Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad. [In Persian]

- Sadeghi, S. (2018). *Host Discrimination, Bounded Mobility, and Bounded Belonging: Iranians in Germany*. In *The Iranian diaspora: Challenges, negotiations, and transformations* (pp. 50-73). University of Texas Press.
- Saidi, S. (2019). Homeland Representation among Migrants' Intersubjectivity: A Theoretical Approach to Iranian Diaspora. *Social Sciences*, 26(87), 115-154. [In Persian] <https://doi.org/10.22054/qjss.2020.48719.218>
- Van Gaalen, R. I., & Dykstra, P. A. (2006). Solidarity and conflict between adult children and parents: A latent class analysis. *Journal of Marriage and Family*, 68(4), 947-960. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2006.00306.x>
- Zandi-Navgran, L., Askari-Nodoushan, A., Afrasiabi, H., Sadeghi, R., & Abbasi-Shavazi, M. J. (2022). Migrants' Perception of Social Distance with Iranians: A qualitative study among afghan immigrants. *Strategic Research on Social Problems*, 11(4), 1-26. [In Persian] <https://doi.org/10.22108/srsp.2023.135419.1849>

عوامل اثرگذار بر تمایل ایرانیان مهاجر به برقراری مناسبات اجتماعی

با همدیگر در کشور آلمان

فریبا رضائی* علیرضا محسنی تبریزی** شهلا کاظمی پور***

* دانشجوی دکتری تخصصی رشته جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. ramezani1145@gmail.com

** استاد گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول). mohsenit@ut.ac.ir

*** دانشیار گروه جمعیت‌شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. skazemipour@gmail.com

چکیده

پژوهش حاضر در سال ۱۳۹۸ و با هدف تبیین جامعه‌شناختی تمایل ایرانیان مهاجر به برقراری مناسبات اجتماعی در کشور آلمان انجام شده است. در این نوشتار، از رویکردهای نظری مختلفی استفاده شده که مهمترین آنها، نظریه انطباق مهاجران است. این پژوهش به روش پیمایشی بر روی ۲۸۰ نفر از ایرانیان مهاجر بالای ۱۸ سال ساکن در سه استان بادن - ورتمبرگ، نوردین و وستفالن و هسن انجام شده و برای این منظور از نمونه‌گیری زنجیره‌ای هدفمند و در دسترس و نیز پرسشنامه محقق‌ساخته بهره گرفته شده است. پایایی پرسشنامه بر اساس آلفای کرونباخ (تفاوت نسلی ۰/۸۲، التزام به مبانی اخلاقی و دینی ۰/۸۶، محدودیت‌های تحصیلی ۰/۸۱، اعتماد بین فردی ۰/۸۹، اهمیت طول مدت اقامت ۰/۸۶، پذیرش هنجارهای کشور میزبان ۰/۷۷، نقش استفاده از شبکه‌های اجتماعی ۰/۹۱ و تمایل به ایجاد مناسبات اجتماعی ۰/۸۳) سنجیده شد. نتایج حاصل از رگرسیون نشان داد متغیرهای اهمیت طول مدت اقامت، اعتماد بین فردی، التزام به مبانی اخلاقی و دینی، و وضعیت تأهل با تمایل ایرانیان مهاجر به برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر رابطه معنی‌دار داشتند. و به‌صورت واقعی و تعدیل‌یافته، ۱۷ درصد از واریانس تمایل ایرانیان مهاجر به برقراری مناسبات اجتماعی با متغیرهای مستقل تبیین و پیش‌بینی می‌شود. برگزاری مناسبت‌های فرهنگی، بهره‌گیری از تجارب زیسته و برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری مراکز فرهنگی کشور در جهت تقویت پایه‌های نوع دوستی و همکاری در جامعه میزبان می‌تواند از زمینه‌های اثربخش رفع برخی از مشکلات ایرانیان مهاجر باشد.

کلیدواژه‌ها: مهاجرت، ایرانیان مهاجر، مناسبات اجتماعی، طول مدت اقامت، آلمان.

شیوه ارجاع‌دهی به این مقاله: رضائی، فریبا، محسنی تبریزی، علیرضا، و کاظمی پور، شهلا (۱۴۰۳). عوامل اثرگذار بر تمایل ایرانیان

مهاجر به برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر در کشور آلمان. *دوفصلنامه مطالعات جمعیتی*، ۸ (۲)، ۲۷۹-۲۷۴.

 <https://doi.org/10.22034/jips.2024.471147.1234>

 https://jips.nipr.ac.ir/article_208610.html?lang=fa

E-ISSN: 2717-3208 / © National Institute for Population Research, Iran. This is an open access article under the CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

مقدمه

مهاجرت انسان‌ها از سرزمین مادری خود به جایی که امکان و فرصت زیستن مناسب‌تری وجود دارد، مسأله متأخری نبوده و قدمتی به درازی تاریخ دارد؛ مسئله مهاجرتی که برای کشور مقصد و مبدأ دارای چالش‌ها و مشکلاتی بوده است (رستگاری و همکاران، ۱۴۰۰). اهمیت موضوعی مهاجرت به عنوان یکی از پدیده‌های اجتماعی تأثیرگذار در صحنه جهانی تا جایی است که سهم مهاجران از جمعیت کل جهان از ۲/۸ درصد سال ۲۰۰۰ میلادی به ۳/۵ درصد در سال ۲۰۱۹ رسیده است (Migration UN, 2019). بررسی مهاجرت‌های بین‌المللی در دهه‌های اخیر در ایران نیز حکایت از روند افزایشی آن داشته است به طوری که در سال ۱۹۶۰ میلادی (دهه ۱۳۴۰ شمسی) رتبه ایران از نظر تعداد مهاجران در خارج از کشور در میان ۲۳۲ کشور جهان ۵۴ بوده است، در حالی که این رتبه در سال ۲۰۱۷ میلادی (۱۳۹۰ شمسی) به ۷۶ رسیده یعنی ۲۲ پله افزایش داشته است (Iranian Migration Observatory, 2018). از طرفی، متوسط رشد سالیانه ایرانیان مهاجر از سال ۱۹۶۰ با ۳/۱ در سال ۲۰۱۳ به ۷/۴ رسیده که نشان از روند صعودی میزان مهاجرت از ایران به مقصد کشورهای مختلف دارد که به طور خاص در این مطالعه کشور آلمان طی سال ۲۰۱۳، با تعداد ۱۵۸۹۰۱ نفر (۹/۹ درصد) بعد از امارات و آمریکا، در رتبه سوم قرار داشته است (رستمعلی‌زاده و حسینی، ۱۳۹۴). کشور آلمان نیز از جمله کشورهایی به شمار می‌آید که در دهه اخیر مقصد بسیاری از مهاجران ایرانی بوده است؛ به طوری که تا پایان سال ۲۰۱۸ میلادی بیش از ۱۱۴۲۵۱ مهاجر ایرانی در اداره آمار آلمان به ثبت رسیده است (DW Statistisches Bundesamt, 2018). روند افزایش مهاجرت ایرانیان به آلمان همچنان صعودی بوده است. به طوری که در سرشماری سال ۲۰۲۱ این کشور، جمعیت مهاجران ایرانی به ۲۷۲۰۰۰ نفر رسیده است (Statistisches Bundesamt destatis, 2021).

در واقع، مهاجرت‌های بین‌المللی و ظهور مهاجرت‌های پراکنده در بخش‌های مختلف جهان، یکی از مسائل مهم جهان به حساب می‌آید و پرداختن به موضوع چگونگی تعامل فرهنگی مهاجران با جامعه میزبان و سویه نگرشی آنها در زمره مسائل مهم فعل و انفعالات فرهنگی در عرصه جدید

بوده و زمینه مهمی در شناسایی کیفیت تعاملات اجتماعی بین مهاجران تلقی می‌شود (قاسمی‌سیانی، ۱۳۸۳). اهمیت موضوع تعاملات مهاجران ایرانی با همدیگر در کشورهای میزبان تا جایی بوده است که از اواسط دهه ۱۹۹۰، پژوهش‌ها و مطالعات در خصوص ایرانیان مهاجر به اروپا رو به افزایش بوده و جامعه‌شناسان شروع به بررسی دقیق‌تر جامعه ایرانی و زندگی ایرانیان و فرزندانشان در کشورهای اروپایی با جمعیت قابل توجه ایرانی نموده‌اند که مضامین مشترک موجود در ادبیات گسترده ایرانیان مهاجر به اروپا نظیر ساخت و حفظ هویت نژادی/قومی، تبعیض و حاشیه‌نشینی، کارآفرینی و شبکه‌های مهاجر و یا تحقیقات نوظهور درباره بازنمایی‌ها و شیوه‌های فرهنگ و هویت فراملی و دیاسپوریک در میان ایرانیان در سراسر ایالات متحده، کانادا و اروپا نشان از اهمیت این موضوع دارد (Sadeghi, 2018).

ماحصل تغییرات ناشی از مهاجرت می‌تواند در سطوح گروهی و یا فردی و به‌شکل تغییرات فیزیکی (تراکم فزاینده جمعیت)، بیولوژیکی (رژیم‌های غذایی)، سیاسی (کنترل بیشتر روی گروه‌های غیرحاکم)، اقتصادی (اشتغال)، فرهنگی (تربیتی) و اجتماعی (تنظیم مجدد روابط بین گروهی) و در مجموع در ارزش‌ها، نگرش‌ها، توانایی‌ها و علایق باشد (محمودیان، ۱۳۸۶). در این راستا، یکی از چالش‌های کشورهای مهاجرپذیر و مهاجرفرست، شیوه مناسبات اجتماعی مهاجران با همدیگر در کشورهای میزبان در عرصه اجتماعی و فرهنگی است که می‌تواند یکی از عوامل ایجاد اختلال در تنظیم روابط اجتماعی، همگرایی و انسجام میان افراد و گروه‌های اجتماعی در این مناطق شود. مناسبات به شیوه‌ای از تعامل بین افراد یا گروهی از مردم اشاره دارد که در قبال همدیگر دارند و این احساس در بین افراد جامعه وجود دارد که از این رابطه احساس خرسندی یا نامطلوبی دارند (دیکشنری کمبریج، ۲۰۱۸). مناسبات ایرانیان هم‌وطن نیز به سطح تعامل و روابط اجتماعی ایرانیان با همدیگر در کشور آلمان دلالت دارد.

امروزه ایرانیان مهاجری که به‌عنوان بخشی از جمعیت جامعه ایرانی محسوب می‌شوند، متأثر از جاذبه‌های کشورهای مقصد و دافعه کشور مبدأ و نیز شرایط سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و زیست‌محیطی، کشور را ترک کرده و برای زندگی در خارج از کشور ساکن شده‌اند.

ایرانیانی متشکل از نخبگان علمی و اقتصادی و نیز درصدی چشمگیر با عنوان پناهجویان به کشورهای مختلف جهان مهاجرت کرده‌اند که ماحصل چنین مسئله‌ای، تأسیس شورای عالی ایرانیان خارج از کشور طی سال ۱۳۸۲ با هدف واریسی آسیب‌های روند افزایش مهاجرت ایرانیان بوده است (رستگاری و همکاران، ۱۴۰۰).

در همین راستا، بررسی مناسبات ایرانیان مهاجر از نظر مختصات فرهنگی و اجتماعی به پیشینه و غنای فرهنگی و انباشت رسوبات فرهنگی در اذهان ایرانیان بر می‌گردد که باعث ایجاد تمایز بین این دسته از مهاجران در مقایسه با دیگر ملل مهاجر شده است. طول مدت اقامت مهاجران ایرانی، ویژگی‌های دینی و ملی ایرانیان، و پیوستگی و انسجام ایرانیان مهاجر از موضوعات محوری است که مناسبات جامعه مهاجر ایرانیان را متأثر ساخته است. از طرفی، یکی از ویژگی‌های فرهنگی منفی ایرانیان خارج از کشور، فقدان هم‌گرایی و انسجام در میان آن‌ها است که ضعف کار جمعی، فقدان اعتماد عمومی، روحیه تفرد و تک‌روی به‌عنوان یکی از شاخص‌های رفتاری ایرانیان خارج از کشور تلقی می‌شود که مانعی در برابر روحیه تعاون و همکاری و اختلال در مناسبات ایرانیان مهاجر است (قاسمی‌سیانی، ۱۳۸۳). همچنین، مستندات و مطالعات پیرامون وضعیت زندگی ایرانیان مهاجر به کشورهای شمال اروپا و آمریکا نشان از این دارد که روابط خانوادگی، مشکلات فرهنگی، اختلافات میان‌نسلی، احساس نیاز به خودآگاهی، جامعه‌پذیری مجدد، نیازهای بازسازی هویت، وضعیت اقتصادی، مشکلات حقوقی، و مشکلات روحی و روانی از متغیرهای اثرگذار در مناسبات ایرانیان مهاجر بوده است (Faraji, 1996; Chaichian, 1997; Daneshjoo, 2003; Honari, 2017; Mobasher, 2018; Moghaddari, 2020).

مطالعه حاضر با بررسی میزان تمایل ایرانیان مهاجر به مناسبات اجتماعی با همدیگر در کشور آلمان، درصدد توصیف و تبیین وضعیت ایرانیان مهاجر به کشور میزبان و به‌ویژه شناخت و پیش‌بینی مسائل این حوزه از مهاجرت و اقدامات لازم در جهت انجام برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری اجتماعی و فرهنگی در قبال ایرانیان مهاجر بوده است. در راستای موارد مطروحه، سؤالات اصلی پژوهش عبارتند از: ۱. میزان تمایل ایرانیان مهاجر به مناسبات اجتماعی با همدیگر در کشور میزبان

(آلمان) در چه حدی است؟ ۲. آیا بین متغیرهای تحقیق و تمایل ایرانیان مهاجر به مناسبات اجتماعی با همدیگر در کشور میزبان (آلمان) رابطه‌ای وجود دارد؟

چارچوب نظری

یکی از نظریه‌های مرتبط با رفتار و وضعیت مهاجران، نظریه انطباق مهاجران است که براساس آن، تغییر در هر دو گروه (مهاجر و بومی) مورد توجه است. در این نظریه، اگر هدف ارتباط بیشتر مهاجران با جامعه کل مدنظر باشد، رویکرد همانندشدن گزینش می‌شود و اگر هدف حفظ هویت فرهنگی مهاجران باشد، امکان دارد جدایی به عنوان رویکرد مناسب باشد و چنانچه هیچ کدام از اهداف قبلی مدنظر نباشد، رویکرد در حاشیه بودن انتخاب می‌شود و اگر هر دو هدف اول موردنظر باشد رویکرد ادغام بهترین گزینه خواهد بود (محمودیان، ۱۳۸۶).

برای سنجش انطباق از متغیرهای مختلفی همچون طول دوره اقامت، میزان برون ازدواجی، میزان تسلط به زبان جامعه مقصد، میزان جدایی محل سکونت، میزان تشابه ساختارهای شغلی و آموزشی مهاجران با ساختارهای مشابه جامعه مقصد، درجه رضایتمندی از جامعه مقصد و میزان ارتباط با این جامعه استفاده می‌کنند (همان).

یکی از محورهای مرتبط با نظریه انطباق مهاجران، نحوه برقراری ارتباط و مناسبات اجتماعی مهاجران با همدیگر در کشور مقصد است؛ به تعبیری، ارتباط با جامعه و مناسبات اجتماعی در نظرگاه گافمن در قالب چارچوب‌ها یا قواعدی طرح می‌شود که بر کنش‌های بشری حاکم بوده و افراد در مواجهه با آنها، به ابراز و معنابخشی خود می‌پردازند. در کنش‌های بشری، فرصت برای تعدیل، گریز و سرپیچی از این چارچوب‌ها وجود دارد؛ در این دیدگاه، «خود» هویتی مستقل نبوده، بلکه محصول کنش مشترک است که در جریان کنش‌های اجتماعی زاده می‌شود (مختاری و دهقانی، ۱۴۰۰). با استناد به جایگاه کنش‌های اجتماعی، تعاملات اجتماعی می‌تواند بسیار متنوع باشد؛ آنها می‌توانند زودگذر یا طولانی مدت، مثبت یا منفی، خصوصی یا عمومی، قومی یا غیرقومی و غیره باشند و در چارچوب پیوندهای اجتماعی کم و بیش قوی ظاهر شوند؛ روابط قوی مستلزم

سطح بالایی از روابط متقابل و بلندمدت است و به روابط با اقوام، دوستان یا حتی همکاران معمولی مربوط می‌شود. درحالی‌که پیوندهای ضعیف، گذرا هستند و دلالتی بر روابط متقابل و منظم ندارند. به نوعی، ماهیت مناسبات اجتماعی مشتمل بر مجموعه روابطی است که می‌تواند بین افراد یا گروه‌ها به صورت فاصله، جدایی، همکاری، ائتلاف، الگوهای دوستی، درگیری‌ها، تنش‌ها، سازش و غیره پدیدار شود. در بسترهای عمومی نظیر محیط کار، کلیساها، اماکن تفریحی و غیره، ضعیف‌ترین پیوندها بین مهاجران و جامعه میزبان می‌تواند ظاهر شود (Gsir, 2014).

به نظر وبر، رابطه اجتماعی در جایی وجود دارد که افراد متقابلاً رفتار خود را بر رفتار محتمل دیگری متکی می‌سازند. لذا ارتباط و مناسبات اجتماعی، ضرورتی حیاتی برای زیست اجتماعی و هر جامعه‌ای است. در دیدگاه زیمل، مناسبات اجتماعی سکه‌ای است دو رویه مبتنی بر تعامل و تعارض. در واقع، مناسبات اجتماعی متضمن معنای پیوند با دیگران است و به نوعی دربرگیرنده مرزبندی و تمایز با دیگران است (قائم‌پور و شهابی، ۱۳۹۹).

در راستای چنین تعاملاتی، تفاوت بین نسلی می‌تواند عنصر مهمی در کیفیت و کمیت مناسبات اجتماعی محسوب شود. وانگالن و دایکسترا^۱ (۲۰۰۶) معتقدند کاهش و یا افزایش تعاملات بین نسلی، دلایلی همچون فاصله جغرافیایی دارد، به طوری که در مسافت‌های دور هم‌بستگی و روابط عاطفی افزایش می‌یابد. هاجمن و دیویدو^۲ (۲۰۱۴) نسل دوم مهاجران با جدا کردن خود از نسل‌های قبلی، دامنه مناسبات اجتماعی خود را توسط زبان گسترش می‌دهند.

زیمل با تأکید بر اهمیت تعامل در شکل‌دهی به فاصله اجتماعی بین‌گروهی، معتقد است تعامل بین اکثریت جمعیت و اقلیت‌ها، تصادفی نیست چراکه احتمال تعامل در مناطق ناهمگون‌تر به لحاظ قومی به مراتب بالاتر از بخش‌های همگون قومی است. به زعم وی، مهاجران وقتی به یک جامعه جدید وارد می‌شوند، می‌توانند از نظر عاطفی از آن جامعه میزبان جدا شوند. این حس «غریبی» ممکن است، حداقل تا حدی، به دلیل رفتار جامعه میزبان نسبت به غریبه‌ها و رفتار با آنها ایجاد شود (زندى‌ناوگران و همکاران، ۱۴۰۱: ۹).

1. Vangaalen & Dykstra

2. Hochman & Davidov

مالیپارد و شاخت^۱ (۲۰۱۸) معتقدند ارجحیت‌ها و فرصت‌ها پایه‌های اصلی و شروط تعیین‌کننده در ظهور پیوندهای اجتماعی^۲ محسوب می‌شوند؛ عموماً افراد در مناسبات اجتماعی خود، وفاق را ترجیح می‌دهند لذا ارجحیت در مناسبات در پیوند با فرصت‌های ساختاری موجود در آن مناسبات عناصر تعیین‌کننده در توسعه ارتباطات اجتماعی محسوب می‌شوند. یکی دیگر از موارد مهم در ارتباط با موضوع مناسبات اجتماعی، مسئله باورهای دینی و تعهدات مذهبی است؛ در این رویکرد، افراد متناسب با میزان دین‌داری و پایبندی به باورهای مذهبی ترجیح می‌دهند با افرادی هم‌سو با معتقدات دینی خود مناسبات اجتماعی داشته باشند نظیر آنچه مسلمان‌های مهاجر در اروپا انجام می‌دهند.

نکته مهم دیگر، نقش مهم اعتماد بین مهاجران در کشور مقصد مهاجرت است؛ جایگاه تعاملات، روابط، پیوندها و مناسبات اجتماعی در سرمایه اجتماعی به گونه‌ای است که پکستون^۳ (۱۹۹۹) معتقد است سرمایه اجتماعی قوی درون‌گروهی ممکن است اثری منفی بر وجود پیوندهای مستحکم در سطح اجتماع گسترده داشته باشد. پاتنام^۴ (۲۰۰۷) به سرمایه اجتماعی محدود که موجب هم‌بستگی و وفاداری در میان اعضای گروه و ضدیت با سایر گروه‌ها می‌شود، اشاره دارد؛ افراد جامعه‌ای که از نظر قومیت و طبقه اجتماعی نظیر هم هستند و مناسبات نزدیکی با هم دارند. هرروس و کرایدو^۵ (۲۰۰۹) به ارزشمندی اعتماد اجتماعی میان مهاجران اذعان دارند که باعث حل مشکلات و تقویت مناسبات مهاجران با یکدیگر می‌شود.

یکی از نقاط ثقل مناسبات انسانی، اعتماد مابین انسانها است؛ به نظر گیدنز، اعتماد موجد احساس امنیت وجودی بوده و راهبر انسان در کلیه ارتباطات اجتماعی است (مختاری و دهقانی، ۱۴۰۰). بوردیو^۶ (۲۰۰۲) معتقد است منفعت حاصل از عضویت در یک گروه بستری برای

1. Maliepaard & Schacht
2. Social Ties
3. Paxton
4. Putnam
5. Herreros & Criado
6. Bourdieu

شکل‌گیری هم‌بستگی است؛ چراکه افراد با سرمایه‌گذاری بر روابط گروهی به بازتولید سرمایه در گروه و در نتیجه برای خود هستند. لذا در این رویکرد، میزان حضور افراد در یک فضا، اهمیت زیادی دارد. پاتنام^۱ (۲۰۰۷) معتقد است پدیده مهاجرت و تنوع قومی در یک جامعه زمینه‌های فروکش هم‌بستگی و اعتماد اجتماعی محسوب می‌شوند؛ پایین آمدن میزان اعتماد اجتماعی حتی درون گروه‌های قومی خودی و میزان حداقلی وقوع نوع‌دوستی و همکاری در جامعه در زمره این موضوع هستند که در جامعه مهاجرپذیر وجود دارد. هرروس و کرایدو^۲ (۲۰۰۹) نقش و اهمیت اعتماد اجتماعی را بین مهاجران ارزشمند توصیف کرده و معتقدند وجود عناصر اعتمادساز می‌تواند مشکلات مهاجران را در کشورهای دیگر مرتفع نماید. به زعم آنها دگرگونی در نگرش به نحوه برقراری ارتباط با سایر مهاجران، به میزان اعتماد اجتماعی آن‌ها باز می‌گردد که این خود به تقویت مناسبات آنها در جامعه موردنظر منتهی می‌گردد.

نحوه ارتباط‌گیری مهاجران در فضای مجازی و شبکه گسترده کاربران در شبکه‌های اجتماعی نیز یکی دیگر از نکات کلیدی در مناسبات اجتماعی مهاجران با همدیگر است؛ لیتوین^۳ (۱۹۹۵) نقش شبکه‌های اجتماعی را در چگونگی مناسبات اجتماعی مهاجران متذکر شده و معتقد است ارتباط مهاجران با یکدیگر در نحوه جذب مهاجران در جامعه میزبان نقش مهمی دارد. دوناث و بوید^۴ (۲۰۰۴) نیز به نقش اثرگذار شبکه‌های اجتماعی در ارتباطات مستمر و طولانی مدت مهاجران اشاره کرده‌اند. مریسالو و جاهی‌نین^۵ (۲۰۲۰) نسبت به موضوع جایگاه شبکه‌های اجتماعی در جامعه مهاجران و تسهیل زمینه‌های برقراری ارتباط و پیوندهای گروهی تأکید کرده‌اند.

تعارض‌های هنجاری و تفاوت‌های فرهنگی بین کشور مبدأ و مقصد در بین مهاجران، از دیگر موضوعات مهمی است که باعث شده است نحوه برقراری ارتباط و تماس مهاجران در کشور مقصد با مشکلاتی همراه باشد. کروش^۶ (۲۰۱۳) معتقد است پذیرش نظام هنجاری کشور مقصد از

1. Putnam
2. Herreros & Criado
3. Litwin
4. Donath & Boyd
5. Merisalo & Jauhiainen
6. Croucher

جانب مهاجران یکی از موضوعات مهمی است که بسته به میزان پذیرش و فشار انعطاف‌پذیری محیط میزبان این امر به صورت متفاوتی در بین مهاجران ظاهر می‌شود. فراتینی^۱ (۲۰۱۷) معتقد است ادغام اجتماعی و انسجام مهاجران پیوسته در خط مقدم نگرانی‌های سیاسی کشورهای میزبان قرار دارد به همین دلیل، از مهاجران خواسته می‌شود تا اطلاعاتی پیرامون قوانین، هنجارها، ارزش‌ها و سنت‌های فرهنگی جامعه میزبان جهت هم‌نوایی، کسب نمایند. در این میان شرایط ورود مهاجر، مدت زمان روادید^۲ و در نهایت دریافت تابعیت روش‌هایی هستند که بر الگوی سیاست پذیرش مهاجران تأثیر می‌گذارند. بنابراین، طول مدت اقامت مهاجران و تسهیل اخذ تابعیت، تأثیر تعیین‌کننده‌ای بر انگیزه مهاجران برای سرمایه‌گذاری انسانی و اجتماعی در کشور میزبان و ادغام اجتماعی آنها دارد.

چگونگی برقراری ارتباطات و تسهیل بخشی به مناسبات اجتماعی، به موضوع اندازه شهر و محل زندگی افراد مهاجر نیز مرتبط است. برم و ران^۳ (۱۹۹۷) اندازه شهر شهروندان، طول مدت اقامت در یک شهر، زندگی در قلمرو مکانی و تجربیات طول زندگی را به عنوان عوامل مهمی در مناسبات اجتماعی معرفی کرده‌اند. گلیرز^۴ و همکاران (۲۰۰۱) نیز معتقد است افرادی که محل اقامت خود را عوض می‌کنند به نوعی سطح مناسبات اجتماعی و کیفیت آن را تحت تأثیر قرار می‌دهند که طول مدت اقامت، یکی از همین عوامل تأثیرگذار است. پارک و همکاران^۵ (۲۰۰۸) معتقدند با افزایش طول مدت اقامت، به تدریج الگوهای هنجاری و فرهنگی مهاجران دستخوش تغییر می‌شود و این عامل منجر به تغییر رفتار مهاجران می‌شود. میگلوتا و تارتاگلیا^۶ (۲۰۰۹) معتقدند دانش فرهنگی، طول مدت اقامت در فرهنگ میزبان و توانایی و تسلط زبانی به شدت بر انطباق فرهنگی مهاجران تأثیر دارد. تأثیر طول مدت اقامت بر سازگاری مهاجران تا آن اندازه است که

1. Frattini

2. Visa

3. Brehm & Rahn

4. Glaeser

5. Park

6. Miglietta & Tartaglia

باعث آشنایی بیش‌تر مهاجران با شرایط اجتماعی جامعه جدید می‌شود و منجر به صلاحیت اجتماعی و فرهنگی مهاجران می‌شود.

از آنجایی که موضوع آموزش و امکانات مرتبط با آن، همواره در کمیت و کیفیت جذب مهاجران نقش بسزایی داشته است، به زعم کومانز^۱ (۲۰۱۹) آموزش بر روند ادغام مهاجران تأثیر دارد. اگرچه تخصیص منابع و محدودیت‌های آموزشی، کشورهای میزبان را به اعمال تعادل میان درخواست‌های آموزشی شهروندان و مهاجران واداشته و همین امر باعث شده است تا وجود محدودیت‌های تحصیلی در حوزه آموزش در کشور مقصد مهاجرت، وضعیت مناسبات اجتماعی مهاجران را با اختلال همراه سازد.

از طرفی، رُز (۱۹۵۸) معتقد است پایگاه اجتماعی - اقتصادی از عوامل مهم در فاصله‌گیری بین مهاجران محسوب می‌شود؛ افرادی که دارای پایگاه اقتصادی - اجتماعی بالاتری هستند، پیوسته به دنبال فرصت‌های شغلی بهتری بوده و مناطق بهتری نیز سکنی می‌گزینند و خواستار روابط ویژه‌ای با افراد خاصی هستند؛ لذا دامنه ارتباطات اجتماعی این گروه از مهاجران مشخصاً در رده‌های بالای جایگاه شغلی خواهد بود. گاورت بیجوارد^۲ (۲۰۱۵) معتقد است سطح درآمد مهاجران بر تصمیم به اقامت طولانی و یا کوتاه‌مدت آنان تأثیرگذار است. از طرفی این تصمیم بر سیاست‌گذاری‌های کشورهای مبدأ و میزبان نیز سایه می‌اندازد. بنابراین، رفتار مهاجران متأثر از تصمیمات اقتصادی آن‌ها در ارتباط با مشارکت در بازار کار و میزان درآمد آن‌ها است، اگرچه پایگاه اقتصادی و اجتماعی، دلایل سیاسی و شخصی، نیز در تصمیم به ماندن و یا برگشت مهاجران دخیل است.

چارچوب نظری پژوهش حاضر، تلفیقی از رویکردهای مذکور می‌باشد؛ مناسبات اجتماعی مهاجران با همدیگر در کشور مقصد مهاجرت ناشی از سطح اعتماد بین‌فردی، طول مدت اقامت، پذیرش هنجاری و تفاوت‌های نسلی، محدودیت‌های آموزشی، حضور در شبکه‌های اجتماعی، التزام به باورهای دینی، پایگاه اجتماعی - اقتصادی افراد است. بدین ترتیب، انتظار بر این است که مناسبات اجتماعی مهاجران با همدیگر با افزایش طول مدت اقامت، حضور گسترده در شبکه‌های

1. Coomans

2. Govert Bijwaard

اجتماعی، باورهای دینی، پایگاه اجتماعی - اقتصادی همسو، اعتماد بین فردی، مقبولیت نظام هنجاری کشور مقصد در نزد مهاجران و بالارفتن تفاوت‌های نسلی، با تغییراتی توأمان شود.

پیشینه تحقیق

برای مطالعه و بررسی دقیق‌تر ابعاد مسئله، به پژوهش‌های داخلی و خارجی پیشین مرتبط با موضوع پژوهش به شرح ذیل، اشاره می‌شود.

صادقی^۱ (۱۳۹۶) در مطالعه ایرانیان مهاجر در شهر هامبورگ آلمان به این نتیجه رسیده است که شرکت‌های آلمانی میزان دستیابی مهاجران را به فرصت‌ها، تحرک و پیشرفت حرفه‌ای کاهش می‌دهند و این امر هیچ تفاوتی را در نحوه ارزیابی ایرانیان نسل اول و دوم نشان نداده است. اگرچه ایرانیان نسل دوم به زبان آلمانی مسلط بوده، شهروند آلمان محسوب شده و در آلمان تحصیل کرده‌اند، ولی هم‌چنان با تبعیض مواجه بوده‌اند. هر دو نسل بر این باور بوده‌اند که بافت ملی آلمان، همراه با جو بسیار متعصبانه ضد خارجی و ضد مسلمانان، آسیب‌های ساختاری و اجتماعی را برای کسانی که اجداد خارجی دارند، به‌ویژه خاورمیانه‌ای‌ها و مسلمانان، ترویج می‌کند. درک این موضوع که خارجی بودن از نظر اجتماعی و حرفه‌ای مضر است در احساس قطع ارتباط آنها با جامعه آلمان و احساس بیگانگی، حاشیه‌نشینی‌بودن، احساس عدم تعلق به جامعه مقصد و پیوندیابی با آن بسیار مهم بوده است.

سعیدی (۱۳۹۸) طی مطالعه‌ای به موضوع جامعه مهاجران ایرانی در کشور آلمان پرداخته و به این نتیجه دست یافته که زمان مهاجرت، انگیزه‌های خروج از کشور، تنوع قومیتی، مذهبی، سوگیری‌های سیاسی و ایدئولوژیک، مرزبندی نسلی، وضعیت اقامتی، پایگاه طبقاتی و نحوه ارتباط با کشور مبدأ زمینه‌ای برای پررنگ‌شدن مرزهای هویتی ایرانی‌های مهاجر به آلمان شناسایی شده و روی تعاملات و ارتباط پویای مهاجران ایرانی اثرگذار بوده است.

1. Sadeghi

خزائی (۱۳۹۹) به بررسی ناهمگونی‌های مهاجرت ایرانی و محدودیت‌های معنایی و نظری دیاسپورای ایرانیان مقیم فرانسه پرداخته و به این نتیجه رسیده است که میان دلیل، علل، فهم مهاجران از تجربه ترک وطن و میزان گرایش آنان به ایجاد اجتماع همبسته در کشور میزبان، ناهمگونی وجود دارد.

فتاح‌زاده (۱۴۰۰) به یکی از چالش‌های مهاجرت یعنی نسبت هویتی مهاجران با جامعه مقصد پرداخته تا پیوندهای هستی‌شناسانه آنها را به لحاظ ادغام در جامعه مقصد یا بالعکس تعلیق ناتمام مورد مطالعه قرار دهد. نقاط مهم نگاه به آلمان به عنوان محیط مرجع، فک‌شدگی هویتی از هنجارهای اجتماعی و ساختارهای رسمی و تعلیق در مبدأ (مهاجرت هویتی)، مهاجرت به مقصد و جامعه‌پذیری متناقض و موفق در مقصد از یافته‌های مطالعه بوده است. فرایند مهاجرتی که به دنبال مهاجرت هویتی، به ادغام مهاجران ایرانی در آلمان در قالب شهروندی و ملیت ظهور پدیدار می‌شود. بازاندیشی هویت اجتماعی مهاجران به مثابه پیوندهای زمینه‌مند ناشی از شرایط ساختاری و نهادی کشور مقصد و نیز وضعیت پیوند با مبدأ یا مقصد از محورهای مهم مطالعه بوده است.

صادقی (۱۴۰۱) در مطالعه تعاملات ایرانیان مهاجر به آلمان به این نتیجه دست یافته است که سنخ تعاملات ایرانیان در آلمان شامل تعاملات اقتصادی خانواده‌محور، نوع‌دوستانه و انتفاعی بوده و عوامل ادغام اجتماعی-اقتصادی، میزان دلبستگی خانوادگی و مسئولیت نسبت به خانواده، نوع دوستی و تضمین برای بازگشت نقش مهمی داشته‌اند.

هنری^۱ و همکاران (۲۰۱۷) در مطالعه نقش و تأثیر مهاجران ایرانی در اروپای غربی با استفاده از روش پیمایشی و پرسشنامه آنلاین، به این نتیجه دست یافته‌اند که مهاجرت ایرانیان به اروپای غربی عمدتاً ناشی از تحصیلات و تا حدودی دلایل سیاسی بوده و ایرانیان مهاجر در رابطه با موقعیت خود در نسبت با سایر گروه‌های مهاجر و وضعیت درآمدشان نسبتاً مثبت بوده است. نتایج نشان می‌دهد میزان اعتماد به سایر مهاجران ایرانی کم‌تر از اعتماد به شهروندان بومی بوده و میزان اعتماد افراد با سابقه اقامت طولانی بالای ۲۰ سال مهاجران ایرانی در اروپای غربی بالا بوده است.

1. Honari

مباشراً^۱ (۲۰۱۸) طی پژوهشی در روی دیاسپورای ایرانی، به شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود در تجارب سازگاری و ادغام مهاجران ایرانی در آمریکای شمالی، اروپا، استرالیا و خاورمیانه پرداخته و ضمن واکاوی ابعاد مهاجرت ایرانیان بعد از انقلاب ۱۳۵۷ و پراکندگی آنها در سطح جهان، به موضوع حاشیه رانده شدن مهاجران و مخدوش شدن هویت اجتماعی آنها اشاره کرده و چالش‌های ادغام اجتماعی و پذیرش ایرانیان مهاجر را در جامعه میزبان، حفظ پیوندهای گروهی، قومی و فرهنگی را مورد تأکید قرار داده است.

درویات و نی^۲ (۲۰۱۹) طی پژوهشی، به چالش‌های ادغام اجتماعی جامعه مهاجران در کشورهای میزبان پرداخته و تأکید داشته‌اند که تنوع ناشی از جریان‌های مهاجرت به جوامع غربی به صورتی است که سیاست‌ها و قوانین مهاجرتی کشورهای میزبان و تفاوت‌های فرهنگی باعث مورد توجه قرارگرفتن یک الگوی کلی از همسان‌سازی بین نسلی از نظر دستاوردهای اجتماعی-اقتصادی، روابط اجتماعی و باورهای فرهنگی شود، چراکه، جامعه مهاجران در رویارویی با موانع نهادی یا فرهنگی، متقاعد می‌شوند تا با کنش جمعی و انسجام گروهی بتوانند پاسخی استاندارد به تنش‌های اجتماعی بیابند.

مقدری^۳ (۲۰۲۰) در بررسی رابطه متقابل بین تنوع در روابط داخلی مهاجران و تجربه آنها از نابرابری در زمینه‌های محلی و جهانی در بین ایرانیان مستقر در هامبورگ آلمان، با درک تعاملات محلی و فراملی به تحلیل پیوندهای گروهی مهاجران، مسائل استقلال و همکاری در روابط خویشاوندی، انجمن‌ها، کارآفرینی فراملی و رویدادهای فرهنگی ایرانیان پرداخته و از تلاش ایرانیان جهت حفظ ارزش‌های فرهنگی به رغم تنوع‌های چندگانه و پیوندهای فرامرزی سخن رانده است.

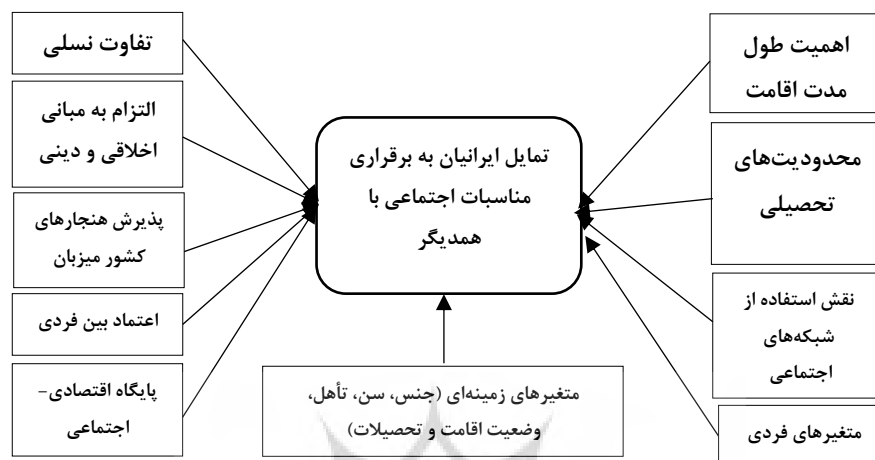
1. Mobasher

2. Drouhot & Nee

3. Moghaddari

با بررسی پیشینه پژوهش می‌توان دریافت که محققان و صاحب‌نظران مختلف هر کدام از زوایای خاصی به مهاجرت ایرانیان پرداخته‌اند. به‌طوری‌که در مطالعات داخلی تمرکز بررسی‌ها عمدتاً بر روی زمان مهاجرت از کشور مبدأ، انگیزه مهاجرت، مسائل سیاسی و ایدئولوژیک، نگاه‌های نسلی به موضوع مهاجرت (سعیدی، ۱۳۹۸)، تجربه ترک وطن و میزان گرایش به ایجاد اجتماع همبسته در کشور میزبان (خزائی، ۱۳۹۹)، چالش‌های هویتی ایرانیان مهاجر و ادغام‌پذیری در جامعه مقصد (فتاح‌زاده، ۱۴۰۰)، تعاملات با خویشاوندان، طول مدت اقامت (صادقی، ۱۴۰۱) و در مطالعات خارجی تمرکز بر روی عوامل تحصیلی، سیاسی، مدت اقامت و اعتماد (هنری و همکاران، ۲۰۱۷)، چالش‌های ادغام و پذیرش ایرانیان مهاجر در جامعه مقصد (مباشر، ۲۰۱۸) و دروهات و نی، ۲۰۱۹)، احساس تعلق خاطر به جامعه مقصد و بیگانگی ایرانیان مهاجر به آلمان (صادقی، ۲۰۱۸) و جایگاه ارزش‌های فرهنگی در نزد ایرانیان مهاجر به هامبورگ بوده است. لذا به نظر می‌رسد که مناسبات ایرانیان مهاجر از نظر مختصات فرهنگی و اجتماعی به پیشینه و غنای فرهنگی و انباشت رسوبات فرهنگی در اذهان ایرانیان باز می‌گردد که باعث ایجاد تمایز بین این دسته از مهاجران در مقایسه با دیگر ملل مهاجر می‌شود. ایرانیان مهاجر ساکن خارج، از یک ویژگی منفی فرهنگی، خاصه فقدان هم‌گرایی و انسجام در میان آنها رنج می‌برند که ضعف کار جمعی، فقدان اعتماد عمومی، روحیه تفرد، و تکیه بر خودی از شاخص‌های رفتاری آنها تلقی می‌شود؛ چنین امری یک مانع در برابر روحیه تعاون و همکاری و اختلال در مناسبات آنها است. لذا با واکاوی پیشینه پژوهش و تبیین و بررسی بدنه دانش، به خوبی مشخص گردید که تاکنون مدل آماری منظمی در خصوص این موضوع ارائه نشده است. همچنین اکثر تحقیقات صورت گرفته در خصوص ایرانیان مهاجر، با رویکرد کیفی انجام شده و کم‌تر به صورت کمی-پیمایشی به این موضوع پرداخته شده است. بدین جهت، خلأ پرداختن به موضوع تمایل مهاجران به مناسبات اجتماعی با همدیگر در کشور میزبان و عوامل مؤثر بر آن احساس می‌گردد.

شکل ۱: مدل تحلیلی پژوهش

Fig 1: Analytical Model of the Research

مدل تحلیلی پژوهش نشان از این دارد که تمایل ایرانیان به برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر ناشی از وضعیت تفاوت‌های نسلی ایرانیان مهاجر، سطح التزام به مبانی اخلاقی و دینی، پذیرش هنجارهای کشور میزبان، وضعیت اعتماد بین فردی، وجود محدودیت‌های تحصیلی، اهمیت طول مدت اقامت در کشور آلمان، جایگاه استفاده از شبکه‌های اجتماعی، پایگاه اقتصادی-اجتماعی در کنار متغیرهای فردی شامل تأهل افراد، جنسیت، تحصیلات و غیره است.

فرضیه‌های پژوهش

مراجعه به منابع متعدد در زمینه موضوع پژوهش نشان داد بخشی از ادبیات و بدنه دانش، برخی از متغیرها و خصلت‌های مرتبط با پدیده را توضیح داده‌اند؛ ولی هیچ کدام از مطالعات به صورت یکپارچه و یک مجموعه منسجم مفهومی، عوامل مرتبط با موضوع پژوهش را تحت پوشش قرار نداده‌اند. لذا، به رغم پرداخت هر کدام از نگاه متفاوت و رویکرد مشخص به موضوع مناسبات اجتماعی مهاجران

در جامعه میزبان، ضمن بهره‌گیری از ادبیات تولیدشده و بدنه دانش شکل گرفته، چارچوب نظری مورد استفاده در این پژوهش، تلفیقی از رویکردهای مختلف و در ارتباط با متغیرهای استخراجی بوده که در نهایت به استخراج فرضیه‌های پژوهش منجر گردید. بنابراین، در پژوهش حاضر به لحاظ نظری، آمیخته‌ای از نظریات مختلف استفاده شده است تا تبیین درستی از مسئله پژوهش ارائه شود. از همین رو، دستگاه نظری مورد استناد پژوهش حاضر مبتنی بر نظریات مختلف است که در قالب نظریه‌های برد متوسط، به نوعی به شروط علی مرتبط با تمایل به برقراری مناسبات اجتماعی مهاجران در جامعه میزبان پرداخته‌اند.

فرضیه‌های پژوهش عبارتند از: ۱) بین تفاوت نسلی ایرانیان مهاجر به آلمان و تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر رابطه معناداری وجود دارد؛ ۲) بین التزام به مبانی اخلاقی و دینی ایرانیان مهاجر به آلمان و تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر رابطه معناداری وجود دارد؛ ۳) بین محدودیت‌های تحصیلی ایرانیان مهاجر به آلمان و تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر رابطه معناداری وجود دارد؛ ۴) بین اعتماد بین فردی ایرانیان مهاجر به آلمان و تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر رابطه معناداری وجود دارد؛ ۵) بین اهمیت طول مدت اقامت در نزد ایرانیان مهاجر به آلمان و تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر رابطه معناداری وجود دارد؛ ۶) بین پذیرش هنجارهای کشور آلمان از جانب ایرانیان مهاجر و تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر رابطه معناداری وجود دارد؛ ۷) بین نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی ایرانیان مهاجر به آلمان و تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر رابطه معناداری وجود دارد؛ ۸) بین پایگاه اجتماعی ایرانیان مهاجر به آلمان و تمایل آنها به مناسبات اجتماعی با همدیگر رابطه معناداری وجود دارد؛ و ۹) بین متغیرهای زمینه‌ای مرتبط با ایرانیان مهاجر به آلمان و تمایل آنها به مناسبات اجتماعی با همدیگر رابطه معناداری وجود دارد.

روش تحقیق و داده‌ها

در این تحقیق از روش پیمایشی استفاده شده و گردآوری اطلاعات با استفاده از ابزار پرسشنامه محقق‌ساخته در سال ۱۳۹۸ انجام گرفته است. جامعه آماری شامل مهاجران ایرانی بالای ۱۸ سال مقیم سه استان بادن-ورتمبرگ، نوردین-وستفالن و هسن در کشور آلمان است که طبق آخرین سرشماری اداره آمار آلمان تا سال ۲۰۱۸ میلادی، تعداد آنها ۴۸۲۳۲ نفر بوده است (بیش از ۵۰ درصد ایرانیان مقیم آلمان). حجم نمونه با بهره‌گیری از فرمول کوکران و واریانس پیش برآورد متغیر وابسته پژوهش (تمایل به برقراری مناسبات اجتماعی)، ۲۸۰ نفر تعیین شد که به شیوه نمونه‌گیری زنجیره‌ای هدفمند و در دسترس، انتخاب شدند. به دلیل عدم دسترسی به اطلاعات ایرانیان مقیم در هر کدام از خوشه‌ها، نمونه‌ها به صورت تصادفی ساده گزینش شدند.

جدول ۱: تعداد نمونه‌ها به تفکیک شهر محل اقامت در آلمان

Table 1: Number of samples by City of Residence in Germany

استان‌های محل اقامت در آلمان	جامعه آماری	نمونه آماری
هسن	۱۱۴۵۷	۶۷
نوردین-وستفالن	۲۸۰۰۰	۱۶۲
بادن-ورتمبرگ	۸۷۷۵	۵۱
جمع کل	۴۸۲۳۲	۲۸۰

در پژوهش حاضر، برای اطمینان از اعتبار ابزار سنجش، بعد از تدوین پرسشنامه مقدماتی محقق‌ساخته، با بهره‌گیری از دیدگاه‌های اساتید دارای تخصص موضوع مربوطه، نخست اعتبار صوری سؤالات پرسشنامه ارزیابی شد، سپس برای حصول اطمینان از پایایی نیز در مرحله مقدماتی، با استفاده از نرم‌افزار spss، در نمونه‌ای ۴۰ نفره از جامعه آماری، ضرایب آلفای کرونباخ مورد سنجش قرار گرفت. در نهایت مقادیر آلفای کرونباخ برای متغیرهای مورد مطالعه به این شرح به دست آمد: تمایل به برقراری مناسبات اجتماعی ایرانیان مهاجر (۵ سؤال، ۰/۸۳)، تفاوت نسلی (۴ سؤال، ۰/۸۲)، التزام به مبانی اخلاقی و دینی (۴ سؤال، ۰/۸۶)، محدودیت‌های تحصیلی (۵

سؤال، ۰/۸۱)، اعتماد بین فردی (۴ سؤال، ۰/۸۹)، پذیرش هنجارهای کشور میزبان (۵ سؤال، ۰/۷۷)، نقش استفاده از شبکه‌های اجتماعی (۴ سؤال، ۰/۹۱)، و اهمیت طول مدت اقامت (۴ سؤال، ۰/۸۶) (به جدول ۲ نگاه کنید).

جدول ۲: ضریب پایایی پرسشنامه بر اساس آلفای کرونباخ

Table 2: The Reliability Coefficient of the Questionnaire Based on Cronbach's Alpha

متغیرهای سازه‌ای	تعداد سؤال	آماره آلفا	متغیرهای سازه‌ای	تعداد سؤال	آماره آلفا
تفاوت نسلی	۴	۰/۸۲	اهمیت طول مدت اقامت	۴	۰/۸۶
التزام به مبانی اخلاقی و دینی	۴	۰/۸۶	پذیرش هنجارهای کشور میزبان	۵	۰/۷۷
محدودیت‌های تحصیلی	۵	۰/۸۱	نقش استفاده از شبکه‌های اجتماعی	۴	۰/۹۱
اعتماد بین فردی	۴	۰/۸۹	تمایل به برقراری مناسبات اجتماعی	۵	۰/۸۳

در جدول ۳، متغیرهای مورد مطالعه و سطح سنجش آنها آمده است.

جدول ۳: متغیرهای موجود در پژوهش و سطح سنجش آنها

Table 3: Variables in the Research and their Measurement Level

نام متغیر	سطح سنجش	مبانی نظری	پیشینه تجربی	تعریف عملیاتی
تفاوت نسلی	فاصله‌ای	وانگالن و دایکسترا (۲۰۰۶)، هاچمن و دیویدو (۲۰۱۴)	سعیدی (۱۳۹۸)	نیاز جوان ایرانی به یادگیری زبان آلمانی دلیل ارتباط با غیرایرانیان، تمایل جوان ایرانی به ارتباط و دوستی با غیرایرانی‌ها، بالا رفتن سن دلیل همدلی با هم‌وطنان، گذشت زمان دلیل ارتباط گرفتن با هم‌وطنان ایران
التزام به مبانی اخلاقی و دینی	فاصله‌ای	مالپارد و شاخت (۲۰۱۸)	سعیدی (۱۳۹۸)، فتاح‌زاده (۱۴۰۰)	الزام به انجام دستورات دینی، اهمیت اخلاق در انتخاب دوست ایرانی در آلمان، تمایل به مشارکت در مناسک دینی، احساس وظیفه دینی در همکاری و کمک به ایرانیان مهاجر
محدودیت‌های تحصیلی	فاصله‌ای	کومانز (۲۰۱۹)	صادقی (۲۰۱۸)	ترس از اخراج ناشی از عدم پذیرش در دانشگاه‌های آلمان، محدودیت‌های ناشی از هزینه‌های تردد به محل تحصیل، رابطه اجتماعی ناشی از مشکلات اخذ

نام متغیر	سطح سنجش	مبانی نظری	پیشینه تجربی	تعریف عملیاتی
اعتماد بین فردی	فاصله‌ای	بورديو (۲۰۰۲)، پاتنام (۲۰۰۷)، هرروس و کرایدو (۲۰۰۹)	همکاران (۱۴۰۱)، هنری و همکاران (۲۰۱۷)، ایرانیان	روادید، الزامات حمایت مالی خانواده در تحصیلات، رقابت ایرانیان در پذیرش تحصیلی
اهمیت طول مدت اقامت	فاصله‌ای	برم و ران (۱۹۹۷)، پارک و همکاران (۲۰۰۸)، میگلینا و تار تاگلیا (۲۰۰۹)	سعيدی (۱۳۹۸) قوانین و مقررات کشور آلمان برای ارتباط با سایر ایرانیان، اهمیت دیدگاه ایرانیان به طولانی‌بودن سال‌های اقامت در آلمان در دامنه دوستی‌های آنها با غیر ایرانیان	دیدگاه ایرانیان دارای اقامت به ارتباط با ایرانیان مهاجر، دیدگاه ایرانیان تازه‌وارد به ارتباط با سایر ایرانیان، نگرش ایرانیان تازه‌وارد جهت آشنا شدن با قوانین و مقررات کشور آلمان برای ارتباط با سایر ایرانیان، اهمیت دیدگاه ایرانیان به طولانی‌بودن سال‌های اقامت در آلمان در دامنه دوستی‌های آنها با غیر ایرانیان
پذیرش هنجارهای کشور میزبان	فاصله‌ای	کروشیر (۲۰۱۳)، فراتینی (۲۰۱۷)	فتاح‌زاده (۱۴۰۰)، صادقی (۲۰۱۸)، مقدری (۲۰۲۰)	پذیرش تصمیمات دولت آلمان، پذیرش هنجارهای پوشش در آلمان، تبعیت از ممنوعیت‌های کشور آلمان در برگزاری جشن‌ها و مناسبت‌ها، دورزدن قوانین سخت و منضبط برای کمک به هم‌وطنان ایرانی
نقش استفاده از شبکه‌های اجتماعی	فاصله‌ای	لینتوین (۱۹۹۵)، دوناث و بوید (۲۰۰۴)، مریسالو جاهی‌نین (۲۰۲۰)	زندی‌ناوگران و همکاران (۱۴۰۱)، وطن، دوستان و خانواده، افزایش دامنه اطلاعات	زندی‌ناوگران و همکاران (۱۴۰۱)، وطن، دوستان و خانواده، افزایش دامنه اطلاعات
تمایل به برقراری مناسبات اجتماعی	فاصله‌ای	سعيدی (۱۳۹۸)، گافمن، باومن، زیمل خزائی (۱۳۹۹)، فتاح‌زاده (۱۴۰۰)	تمایل به ازدواج فرزند ایرانی مهاجر با ایرانی مقیم در آلمان، تمایل به زندگی با یک ایرانی در آلمان، تمایل به دیدن ایرانیان در جشن و مناسبت‌ها، تمایل به پذیرش ایرانیان مهاجر در آلمان به‌عنوان هم‌وطن	تمایل به ازدواج فرزند ایرانی مهاجر با ایرانی مقیم در آلمان، تمایل به زندگی با یک ایرانی در آلمان، تمایل به دیدن ایرانیان در جشن و مناسبت‌ها، تمایل به پذیرش ایرانیان مهاجر در آلمان به‌عنوان هم‌وطن
پایگاه اقتصادی-اجتماعی	فاصله‌ای	رُز (۱۹۵۸) و بیجوارد (۲۰۱۵)	سعيدی (۱۳۹۸) سطح تحصیلات؛ میزان درآمد؛ نوع شغل	سطح تحصیلات؛ میزان درآمد؛ نوع شغل

یافته‌ها

در آمارهای تک‌متغیری تحقیق، مشخصات فردی و عمومی مهاجران از منظر جنس، سن، وضعیت تأهل، میزان تحصیلات، وضعیت اقامت و پایگاه اقتصادی-اجتماعی، مورد بررسی قرار گرفت. از کل افراد مورد مطالعه، ۱۸۷ نفر (۶۶/۸ درصد) را مردان و ۹۳ نفر (۳۳/۲ درصد) را زنان تشکیل داده‌اند. سن پاسخ‌گویان بالای ۱۸ سال نیز در این پژوهش متغیر بوده است؛ به‌طوری‌که کمترین گروه سنی پاسخ‌گویان مربوط به گروه سنی زیر ۲۰ سال (۶ نفر) و بیشترین تعداد مربوط به گروه سنی ۳۰ تا ۳۹ سال (۹۲ نفر) بوده است. در ارتباط با مدرک تحصیلی، بیشترین تعداد پاسخ‌گویان مدرک تحصیلی لیسانس ۳۷/۵ درصد (۱۰۵ نفر) و کمترین تعداد مدرک دکترا ۳/۹ درصد (۱۱ نفر) را دارا بوده‌اند. از نظر وضعیت اقامت، ۱۸۹ نفر (۶۷/۵ درصد) از پاسخ‌گویان اقامت دائم و ۹۱ نفر (۳۲/۵ درصد) آنان اقامت موقت داشته‌اند. همچنین، نتایج نشان داد ۴۳/۶ درصد پاسخ‌گویان در پایگاه اجتماعی-اقتصادی پایین، ۴۸/۶ درصد در پایگاه اجتماعی-اقتصادی متوسط و ۴/۶ درصد در پایگاه اجتماعی-اقتصادی بالا قرار گرفته‌اند.

جدول ۴: ویژگی‌های جمعیتی و زمینه‌ای نمونه مورد بررسی

Table 4: Demographic and Contextual Characteristics of the Studied Sample

Table 4. Demographic and Socio-cultural Characteristics of the Studied Sample						
متغیر			تعداد	درصد	متغیر	
جنس	مرد	۱۸۷	۶۶/۸	کم‌تر از ۳۰ سال	۶۷	۲۳/۹
	زن	۹۳	۳۳/۲	سن ۳۰ تا ۵۰ سال	۱۳۱	۴۶/۸
	کم‌تر از دیپلم	۱۷	۶/۱	بالای ۵۰ سال	۸۲	۲۹/۳
تحصیلات	دیپلم و فوق-دیپلم	۹۳	۳۳/۲	متاهل	۱۳۸	۴۹/۳
	دیپلم			تأهل		
	لیسانس	۱۰۵	۳۷/۵	همسر فوت‌شده	۹	۳/۲
	فوق‌لیسانس	۵۴	۱۹/۳	همسر جداشده	۳۱	۱۱/۱
	دکترا و بالاتر	۱۱	۳/۹			
وضعیت اقامت	دائم	۱۸۹	۶۷/۵	پایگاه اجتماعی-اقتصادی	۱۲۲	۴۳/۶
	موقت	۹۱	۳۲/۵	متوسط	۱۳۶	۴۸/۶

نتایج آمارهای توصیفی نشان داد که تمایل ایرانیان مهاجر به برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر در کشور آلمان در سطح متوسط و به نوعی بینابین است؛ یعنی تمایل ایرانیان به مواردی مانند ازدواج فرزندشان با ایرانی مقیم در آلمان، زندگی با یک ایرانی در آلمان، تمایل به دیدن ایرانیان در جشن‌ها و مناسبت‌ها، و تمایل به پذیرش ایرانیان مهاجر در آلمان به عنوان هم‌وطن، در سطح متوسطی است. وضعیت تفاوت نسلی نیز در سطح متوسطی ارزیابی شده است؛ یادگیری زبان آلمانی توسط جوان ایرانی با هدف برقراری ارتباط با غیرایرانیان، تمایل جوان ایرانی به ارتباط و دوستی با غیرایرانی‌ها، بالا رفتن سن دلیل همدلی با هم‌وطنان و گذشت زمان دلیل ارتباط گرفتن با هم‌وطنان ایرانی در سطح متوسطی بوده است. التزام به مبانی اخلاقی و دینی در بین ایرانیان مهاجر در آلمان در سطح متوسطی ارزیابی شده است و این یعنی، ایرانیان مهاجر در آلمان به لحاظ وجود الزام به انجام دستورات دینی، اهمیت اخلاق در انتخاب دوست ایرانی در آلمان، تمایل به مشارکت در مناسک دینی، احساس وظیفه دینی در همکاری و کمک به ایرانیان مهاجر در سطح بینابین است. در خصوص محدودیت‌های تحصیلی برای ایرانیان و مقررات مرتبط با آن چنین مشخص شده که اقدامات کشور آلمان نسبت به ایرانیان مهاجر به گونه‌ای بوده است که ترس از اخراج ناشی از عدم پذیرش در دانشگاه‌های آلمان، محدودیت‌های ناشی از هزینه‌های تردد به محل تحصیل، رابطه اجتماعی ناشی از مشکلات اخذ روادید، الزامات حمایت مالی خانواده در تحصیلات و رقابت ایرانیان در پذیرش تحصیلی نیز به طور متوسطی ارزیابی شده است. از طرفی، ایرانیان مهاجر در آلمان نسبت به همدیگر اعتماد نسبی دارند و نمی‌توانند کاملاً مثبت یا منفی این موضوع را تأیید کنند؛ به عبارتی، همکاری با ایرانیان جهت سرمایه‌گذاری در آلمان، حمایت عاطفی در صورت بروز آشفتگی روحی و روانی برای ایرانیان، مشورت گرفتن از هم‌وطنان در رفع مشکلات خانوادگی و شرکت در انجمن‌های ایرانیان به صورت متوسطی بوده است. جایگاه و اهمیت طول مدت اقامت در کشور آلمان در نزد ایرانیان مهاجر، در سطح متوسطی ظاهر شده است؛ به تعبیری، دیدگاه ایرانیان دارای اقامت به ارتباط با ایرانیان مهاجر، دیدگاه ایرانیان تازه‌وارد به ارتباط با سایر ایرانیان، نگرش ایرانیان تازه‌وارد جهت آشنا شدن با قوانین و مقررات کشور آلمان

برای ارتباط با سایر ایرانیان و اهمیت دیدگاه ایرانیان به طولانی بودن سال‌های اقامت در آلمان در دامنه دوستی‌های آن‌ها با غیرایرانیان در سطح متوسطی بوده است. پذیرش تصمیمات دولت آلمان از جانب ایرانیان مهاجر، پذیرش هنجارهای پوشش در آلمان، تبعیت از ممنوعیت‌های کشور آلمان در برگزاری جشن‌ها و مناسبت‌ها و دور زدن قوانین سخت و منضبط برای کمک به هم‌وطنان ایرانی به صورت متوسطی از جانب ایرانیان مهاجر مورد مطالعه ظاهر شده است. سرانجام، یافتن دوستان جدید ایرانی در شبکه‌های اجتماعی، تسهیل سازگاری مهاجران ایرانی با فرهنگ آلمان در این شبکه‌ها، کم‌رنگ کردن دلتنگی ناشی از دوری از وطن، دوستان و خانواده با بهره‌گیری از ظرفیت شبکه‌های اجتماعی و افزایش دامنه اطلاعات نشان از نقش استفاده از شبکه‌های اجتماعی در بین ایرانیان مهاجر به آلمان دارد که در سطح متوسطی ارزیابی شده است.

جدول ۵: نتایج توصیفی متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش

Table 5: Descriptive Results of Independent and Dependent Variables of the Research

نام متغیر	میانگین	بیشترین	کم‌ترین	دامنه تغییرات	مقدار متوسط/میان	وضعیت متغیرها		
						پایین	متوسط	بالا
تفاوت نسلی	۱۴/۳	۴	۲۰	۱۶	۱۴	۱۶	۲۰۸	۵۶
							(۷/۵)	(۱۹/۸)
التزام به مبانی اخلاقی و دینی	۱۰/۲	۴	۲۰	۱۶	۱۰	۱۵۵	۱۱۱	۱۴
						(۸/۸)	(۳۹/۲)	(۴/۹)
محدودیت‌های تحصیلی	۱۶/۱	۵	۲۵	۲۰	۱۶	۲۷	۲۱۲	۴۱
						(۹/۵)	(۷۴/۵)	(۱۴/۵)
اعتماد بین فردی	۱۰/۹	۴	۱۸	۱۴	۱۱	۹۲	۱۵۱	۳۷
						(۳۲/۵)	(۵۳/۴)	(۱۳/۱)
اهمیت طول مدت اقامت	۱۴/۶	۴	۲۰	۱۶	۱۵	۲۳	۱۹۷	۶۰
						(۸/۱)	(۶۹/۶)	(۲۱/۲)
پذیرش هنجارهای کشور میزبان	۱۵/۶	۵	۲۴	۱۹	۱۶	۴۰	۲۱۳	۲۷
						(۱۴/۱)	(۷۵/۳)	(۹/۵)
نقش استفاده از شبکه‌های اجتماعی	۱۳/۷	۴	۲۰	۱۶	۱۴	۳۸	۲۰۸	۳۴
						(۱۳/۴)	(۷۳/۵)	(۱۲)
تمایل به برقراری مناسبات اجتماعی	۱۵	۵	۲۵	۲۰	۱۵	۵۹	۱۹۸	۲۳
						(۲۱/۱)	(۷۱/۷)	(۸/۲)

یافته‌های استنباطی پژوهش

در پژوهش حاضر برای سنجش همبستگی بین متغیرهای پژوهش شامل تفاوت نسلی، التزام به مبانی اخلاقی و دینی، محدودیت‌های تحصیلی، اعتماد بین فردی، اهمیت طول مدت اقامت، استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، پذیرش هنجارهای کشور میزبان، پایگاه اقتصادی-اجتماعی و تمایل به برقراری مناسبات اجتماعی از ضریب همبستگی پیرسون و برای سنجش رابطه متغیرهای زمینه‌ای با تمایل به برقراری مناسبات اجتماعی از آزمون تفاوت میانگین‌ها استفاده شد.

نتایج آزمون تفاوت میانگین تمایل به برقراری مناسبات اجتماعی ایرانیان مهاجر با همدیگر در کشور آلمان بر حسب جنس، سن، وضعیت اقامت، تحصیلات و تأهل نشان داد که تفاوت معنی‌داری را بین زنان و مردان، افراد دارای اقامت دائم و موقت، دارندگان تحصیلات عالیه و پایین‌تر و گروه‌های سنی بالای ۳۰ سال و کم‌تر از آن در تمایل به برقراری مناسبات اجتماعی نشان نداده است. در این بین، افراد مجرد در مقایسه با افراد متأهل تمایل زیادی به برقراری مناسبات اجتماعی با ایرانیان مهاجر در آلمان داشته‌اند و این تفاوت بین مجردها و متأهل‌ها معنی‌دار ارزیابی شده است. هراندازه، ایرانیان مهاجر به آلمان صرف‌نظر از سطح تحصیلات، وضعیت اقامتی در آلمان و تفاوت سنی در وضعیت مجرد باشند، میزان تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر متفاوت از افراد متأهل خواهد بود. لذا افراد مجرد، در مقایسه با افراد متأهل با مشغله‌های خانوادگی، آزادی و زمان بیشتری برای برقراری ارتباط و بالابردن سطح تماس‌های خود با دیگر مهاجران دارند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۶: تفاوت میانگین نمره تمایل ایرانیان مهاجر به برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر در آلمان

Table 6: The Mean Score Difference of Iranian Immigrants' Desire to Establish Social Relations with Each Other in Germany

متغیرهای مستقل	میانگین	انحراف معیار	آزمون F	سطح معناداری
جنس	مرد	۳/۰۴	۱/۹۹	۰/۰۶
	زن	۲/۸۸		
تأهل	متأهل	۲/۹۵	۲/۰۶	۰/۰۴
	مجرد	۳/۱۲		
سن	کمتر از ۳۰ سال	۱/۶۲	۳/۰۸	۰/۷۵
	۳۰ تا ۵۰ سال	۱/۸۶		
	بالای ۵۰ سال	۱/۸۷		
تحصیلات	کمتر از دیپلم	۲/۸۸	۰/۳۹	۰/۸۱
	دیپلم و فوق دیپلم	۲/۹۷		
	لیسانس	۳/۰۳		
	فوق لیسانس	۲/۹۸		
وضعیت اقامت	دکتر و بالاتر	۲/۸۵	۱/۳۰	۰/۲۶
	دائم	۲/۹۵		
	موقت	۳/۰۵		

نتایج آزمون همبستگی بین متغیرهای مستقل مذکور و متغیر وابسته (تمایل به برقراری مناسبات اجتماعی) در ادامه آمده است.

۱) نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد مقدار همبستگی بین دو متغیر تفاوت های نسلی و تمایل ایرانیان مهاجر به برقراری مناسبات اجتماعی در کشور آلمان با ضریب ۰/۱۴ و سطح معنی داری ۰/۳۵ برآورد شد ($p > 0.05$). بنابراین، مدارک کافی برای عدم تأیید فرضیه وجود دارد. با عنایت به رد فرضیه پژوهش، چنین مشخص است که نسل دوم مهاجران به دلیل تسلط زبانی و ضرورت ارتباط با همسالان و ادغام بیشتر در جامعه میزبان، تمایل کمتری به ارتباط با هموطنان خود دارند. این فرضیه با دیدگاه های وانگالن و دایکسترا (۲۰۰۶) و هاچمن و دیویدو (۲۰۱۴)

همخوانی دارد. طبق این رویکردهای نظری، برقراری ارتباط زبانی و عاطفی با نسل‌های قبلی خواهد توانست دامنه مناسبات اجتماعی مهاجران نسل دوم را گسترش داده و آن را تقویت نماید.

۲) مقدار همبستگی بین دو متغیر التزام به مبانی اخلاقی و دینی ایرانیان مهاجر به آلمان و تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر برابر ۰/۲۲ است؛ بنابراین، بین التزام ایرانیان مهاجر به مبانی اخلاقی و دینی و تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی در آلمان رابطه مثبت و معنادار وجود دارد که بیانگر آن است که هرلندازه، التزام ایرانیان مهاجر به مبانی اخلاقی و دینی قوی‌تر باشد، به همان اندازه، تمایل به برقراری مناسبات اجتماعی در کشور آلمان نیز بیشتر خواهد بود ($p < 0.05$). این فرضیه با دیدگاه‌های مالیپارد و شاخت (۲۰۱۸) همخوانی دارد. طبق این رویکرد، باورهای دینی و اخلاقی مهاجران در افزایش همبستگی و برقراری مناسبات گروهی تأثیر مثبت دارد و مهاجران به واسطه اعتقادات دینی همسو، ظرفیت مناسبی در جهت تحکیم روابط اجتماعی و تقویت مناسبات اجتماعی دارند.

۳) نتایج آزمون همبستگی پیرسون روابط بین محدودیت‌های تحصیلی ایرانیان مهاجر به آلمان و تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر برابر ۰/۱۸ در سطح معنی‌داری بزرگ‌تر از ۵ درصد برآورد شده است. بنابراین، بین محدودیت‌های تحصیلی ایرانیان مهاجر به آلمان و تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی در آلمان رابطه معناداری وجود ندارد ($p > 0.05$). رد این فرضیه با نظر کومانز (۲۰۱۹) همخوانی دارد؛ این رویکرد نشان داده است دولت‌های کشورهای میزبان تلاش داشته‌اند در خصوص مهاجرپذیری اقداماتی نظیر ایجاد محدودیت در توزیع امکانات آموزشی و سیاست‌های گزینشی را اتخاذ کنند تا با ایجاد فاصله اجتماعی بین مهاجران و ممانعت از شکل‌گیری گروه‌های مختلف مهاجران، منجر به افزایش فضای رقابتی میان مهاجران و متعاقباً کاهش برقراری مناسبات گروهی میان آنها شود.

۴) نتایج آزمون همبستگی پیرسون روابط بین اعتماد بین فردی ایرانیان مهاجر به آلمان و تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر برابر ۰/۱۱ در سطح معنی‌داری کم‌تر از ۵ درصد برآورد شده است. بنابراین، بین اعتماد بین فردی ایرانیان مهاجر به آلمان و تمایل آنها به مناسبات

اجتماعی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. از این رو، هر اندازه، اعتماد بین فردی ایرانیان مهاجر به آلمان قوی تر باشد، به همان اندازه، تمایل به برقراری مناسبات اجتماعی در کشور آلمان نیز بیشتر خواهد بود ($p < 0.05$). نتایج این تحقیق با نظر کلمن مبنی بر اهمیت اعتماد به عنوان بزرگترین سرمایه اجتماعی در برقراری رابطه هم‌خوانی دارد؛ همچنین با نظر فوکویاما (۱۳۸۴) مبنی بر اینکه اعتماد محصول هنجار روابط متقابل در گروه‌های غیررسمی است هم‌خوانی دارد و این نشان می‌دهد که ارزش‌ها و هنجارهای گروهی ایرانیان در ایجاد اعتماد و تأثیر آن بر پیوندهای گروهی مؤثر بوده است. با نظر پاتنام (۲۰۰۷) مبنی بر اینکه مهاجرت باعث کاهش اعتماد اجتماعی می‌شود و این سرمایه اجتماعی منجر به افزایش هم‌بستگی و مناسبات میان اعضای گروه می‌شود نیز هم‌خوانی دارد. با نظر هرروس و کرایدو (۲۰۰۹) که برقراری مناسبات میان مهاجران به اعتماد اجتماعی آنها بستگی دارد نیز هم‌خوانی دارد. با نظر پکستون (۱۹۹۹) که ارتباط میان پیوندهای ذهنی بین افراد هم‌گروه را در شکل‌گیری اعتماد مؤثر می‌داند، هم‌خوانی بیشتری دارد چرا که پکستون مناسبات گروهی را در شکل‌گیری اعتماد مؤثر می‌داند. از طرفی با نظر گیدنز که اعتماد در جوامع پیشرفته اهمیت خود را از دست داده و استدلال عقلانی جای آن را گرفته، هم‌خوانی بیشتری دارد.

۵) نتایج آزمون هم‌بستگی پیرسون روابط بین اهمیت طول مدت اقامت در نزد ایرانیان مهاجر به آلمان و تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر برابر ۰/۲۹ در سطح معنی‌داری کم‌تر از ۵ درصد برآورد شده است بنابراین بین اهمیت طول مدت اقامت در نزد ایرانیان مهاجر به آلمان و تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد که نتایج حاکی از آن است هر اندازه، اهمیت طول مدت اقامت در نزد ایرانیان مهاجر به آلمان بیشتر باشد به همان اندازه، تمایل به برقراری مناسبات اجتماعی در کشور آلمان نیز بیشتر خواهد بود ($p < 0.05$). نتایج بررسی این فرضیه با نظر بوردیو (۱۳۸۱) که معتقد است منفعت عضویت در گروه افزایش هم‌بستگی است که در آن طول مدت اقامت اهمیت دارد، هم‌خوانی دارد. همچنین با نظر برم و ران (۱۹۹۷) که اندازه شهر، طول مدت اقامت و تجربیات زندگی را از عوامل مهم برقراری مناسبات

اجتماعی می‌دند و با نظر گلیر (۲۰۰۱) که افرادی که محل اقامت خود را عوض می‌کنند سطح مناسبات اجتماعی را تحت‌الشعاع قرار می‌دهند و با نظر پارک و همکاران (۲۰۰۸) که طول مدت اقامت را از عوامل تأثیرگذار بر تغییر الگوهای هنجاری و فرهنگی مهاجران می‌دانند و هم‌بستگی مهاجران با یکدیگر و زندگی در محله‌های هم‌قومی‌ها را عامل مؤثری در حفظ عادت‌های غذایی و بدنی می‌داند که با افزایش طول مدت اقامت، هم‌بستگی‌های گروهی کاهش و عادت‌های غذایی و رفتاری مهاجران عوض می‌شود، نیز هم‌خوانی دارد. همین‌طور با نظر میگلوتا و همکار (۲۰۰۹) طول مدت اقامت بر تسلط زبانی، پذیرش هنجارهای کشور میزبان، سازگاری و انسجام گروهی برای رفتارهای همدلانه و مناسب با فرهنگ جامعه میزبان تأثیر دارد، نیز هم‌خوانی دارد.

۶) نتایج آزمون همبستگی پیرسون روابط بین پذیرش هنجارهای کشور آلمان از جانب ایرانیان مهاجر و تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر برابر $0/06$ در سطح معنی‌داری بزرگ‌تر از ۵ درصد برآورد شده است بنابراین بین پذیرش هنجارهای کشور آلمان از جانب ایرانیان مهاجر و تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی در آلمان رابطه معناداری وجود ندارد ($p>0.05$). عدم تأیید این فرضیه با نظرات فرتینگ (۲۰۰۴) که نسل اولی‌ها مناسبات اجتماعی بیشتری با هم دارند ولی انزوای اقتصادی و فرهنگی بیشتری دارند ولی نسل دومی‌ها مشارکت اجتماعی بیشتر ولی نابهنجارتر هستند، هم‌خوانی ندارد؛ اما با نظر اداره مهاجرت آلمان (۲۰۰۵) که یکی از شروط تابعیت مهاجران را رعایت هنجارهای این کشور می‌داند و مهاجران در هر شرایط هم‌بستگی گروهی یا عدم آن، باید آن را رعایت کنند هم‌خوانی بیشتری دارد. همچنین با نظر کروش (۲۰۱۳) که معتقد است پذیرش هنجارها و ارزش‌های کشور میزبان حکایت از انعطاف‌پذیری کشور مبدأ و گستره مناسبات مهاجران در کشور مقصد دارد. همچنین با نظر فراتینی (۲۰۱۷) که تشویق دولت‌ها جهت آشنایی مهاجران با هنجارها را، راهی جهت ادغام می‌داند که اقامت طولانی یا کوتاه‌مدت مهاجران در سرمایه‌گذاری انسانی و اجتماعی مؤثر است، نیز هم‌خوانی ندارد.

۷) نتایج آزمون همبستگی پیرسون روابط بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی ایرانیان مهاجر به آلمان و تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر برابر $0/05$ در سطح معنی‌داری بزرگ‌تر از 5 درصد برآورد شده است بنابراین بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی ایرانیان مهاجر به آلمان و تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی در آلمان رابطه معناداری وجود ندارد ($p > 0.05$). نتایج بررسی این فرضیه با نظرات لیتوین (۱۹) که شبکه‌های اجتماعی را عامل مهمی در تعیین تکالیف مهاجران و احساس تعلق و همبستگی گروهی می‌داند، منافات دارد. همچنین با نظر دوناث بوید (۲۰۰۴) ناهمخوانی دارد زیرا در آن به موضوع شبکه‌های اجتماعی به مثابه وسیله‌ای جهت ارتباط مستمر و دایمی و نزدیک با مهاجران اشاره شده است که حضور در آن آسان‌تر و ارزان‌تر است و با نظر مریسالو و جاهی نین (۲۰۱۹) که تأثیر رسانه‌های اجتماعی را در اشتراک گذاشتن اطلاعات قبل، در حین و بعد از مهاجرت مثبت می‌داند، نیز همخوانی ندارد.

۸) نتایج آزمون همبستگی پیرسون روابط بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی ایرانیان مهاجر به آلمان و تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی برابر $0/05$ در سطح معنی‌داری بزرگ‌تر از 5 درصد برآورد شده است بنابراین بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی ایرانیان مهاجر به آلمان و تمایل آنها به برقراری مناسبات اجتماعی در آلمان رابطه معناداری وجود ندارد ($p > 0.05$). با توجه به نتایج تحلیل رگرسیونی نیز می‌توان مدعی شد که پایگاه اجتماعی-اقتصادی قادر به تبیین تغییرات برقراری مناسبات ایرانیان هم‌وطن در کشور آلمان نمی‌باشد. نتایج این فرضیه با نظرات رز (۱۹۵۸) که پایگاه اجتماعی، اقتصادی را بر تعامل افراد با سایر مهاجران تأثیرگذار می‌داند، همچنین با نظر بیجوارد (۲۰۱۵) که تعامل مهاجران با یکدیگر را متأثر از شرایط اقتصادی، میزان درآمد و مشارکت در بازار می‌داند، همخوانی ندارد.

جدول ۷: نتایج آزمون همبستگی متغیرهای مستقل و تمایل ایرانیان مهاجر به برقراری مناسبات اجتماعی

با همدیگر در آلمان

Table 7: Correlation Test Results of Independent Variables and Iranian Immigrant's Desire to Establish Social Relations with Each Other in Germany

متغیرهای مستقل	متغیر وابسته	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
تفاوت نسلی	۰/۱۴	۰/۳۵	
التزام به مبانی اخلاقی و دینی	۰/۲۲	**۰/۰۰۰	
محدودیت‌های تحصیلی	۰/۱۸	۰/۰۸	
اعتماد بین فردی	۰/۱۱	**۰/۰۰۴	
اهمیت طول مدت اقامت	۰/۲۹	**۰/۰۰۰	
پذیرش هنجارهای کشور میزبان	۰/۰۶	۰/۲۹	
نقش استفاده از شبکه‌های اجتماعی	۰/۰۵	۰/۴۲	
پایگاه اقتصادی-اجتماعی	۰/۰۳	۰/۵۷	

** در سطح کم‌تر از ۰/۰۵ معنادار است.

جدول ۸، اثرگذاری متغیرهای مستقل را بر متغیر وابسته (تمایل به برقراری مناسبات اجتماعی ایرانیان مهاجر با همدیگر) با کمک رگرسیون گام به گام نشان می‌دهد. متناسب بودن مدل و مقدار ضریب تعیین با آزمون F و R^2 در جدول مشخص شده و بیان‌گر این است که در تمامی مراحل، مدل‌های از کارآیی لازم برخوردار نبوده و متغیرهای پژوهش نتوانسته‌اند به خوبی تغییرات متغیر وابسته را تبیین نمایند. در اولین مدل، اهمیت طول مدت اقامت ایرانیان مهاجر به آلمان با بالاترین میزان همبستگی وارد مدل شده است. بر اساس این مدل، متغیر طول مدت اقامت با بتای ۰/۲۵، و قدرت تبیین‌کنندگی ۰/۰۸ از تغییرات تمایل به برقراری مناسبات اجتماعی ایرانیان مهاجر به آلمان را تبیین کرده است. در مدل دوم، التزام به مبانی اخلاقی و دینی با بتای ۰/۱۳ و قدرت تبیین‌کنندگی ۰/۱۲، در مدل سوم اعتماد بین فردی با بتای ۰/۱۴ و قدرت تبیین‌کنندگی ۰/۱۵ و سرانجام در مدل چهارم (آخر) وضعیت تأهل با بتای ۰/۱ و قدرت تبیین‌کنندگی ۰/۱۷ توانسته است تغییرات تمایل به برقراری مناسبات اجتماعی ایرانیان مهاجر به آلمان را تبیین نماید.

جدول ۸: اثرگذاری متغیرهای مختلف بر تمایل ایرانیان مهاجر به برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر

Table 8: The Impact of Different Variables on the Desire of Iranian Immigrants to Establish Social Relations with Each Other

متغیر	مدل اول (بتا)	مدل دوم (بتا)	مدل سوم (بتا)	مدل چهارم (بتا)
جنس	۰/۱	۰/۰۸	۰/۱	۰/۰۹
تأهل	۰/۱۶	۰/۱۳	۰/۱۴	**۰/۱
اقامت	۰/۰۳	۰/۰۱	۰/۰۳	۰/۰۱
تحصیلات	۰/۰۲	۰/۰۰۳	۰/۰۲	۰/۰۲
سن	۰/۰۴	۰/۰۳	۰/۰۶	۰/۰۶
پایگاه اقتصادی-اجتماعی	۰/۰۰۸	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۴
تفاوت نسلی	۰/۰۰۳	۰/۰۰۴	۰/۰۲	۰/۰۱
التزام به مبانی اخلاقی و دینی	۰/۱۹	**۰/۱۳	**۰/۱۸	**۰/۱۷
محدودیت‌های تحصیلی	۰/۱۴	۰/۱۲	۰/۱	۰/۰۹
اعتماد بین فردی	۰/۱۰	۰/۲۰	**۰/۱۴	**۰/۱۵
اهمیت طول مدت اقامت	**۰/۲۵	**۰/۲۳	**۰/۲۳	**۰/۲۳
پذیرش هنجارهای کشور میزبان	۰/۰۱	۰/۰۶	۰/۰۸	۰/۰۹
نقش استفاده از شبکه‌های اجتماعی	۰/۰۴	۰/۰۸	۰/۰۸	۰/۰۰۸
مقدار F	۲۴/۸۳	۱۸/۴۱	۱۶/۷۷	۱۴/۳۳
R	۰/۲۹	۰/۳۴	۰/۳۹	۰/۴۲
R ²	۰/۰۸	۰/۱۲	۰/۱۵	۰/۱۷

بحث و نتیجه‌گیری

طی دو دهه اخیر، روند مهاجرت‌های بین‌المللی ایرانیان به اتحادیه اروپا (به ویژه آلمان)، چالش‌های فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی فراوانی را برای کشورهای میزبان ایجاد نموده است. یکی از این چالش‌های اساسی، برقراری مناسبات اجتماعی ایرانیان مهاجر با همدیگر در کشورهای میزبان بوده است که می‌تواند یکی از عوامل ایجاد اختلال در تنظیم روابط اجتماعی، همگرایی و یا انسجام میان افراد و گروه‌های اجتماعی باشد.

نتایج پژوهش به واسطه آزمون‌های همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیونی نشان داد که همبستگی میان التزام به مبانی اخلاقی و دینی و مناسبات ایرانیان مهاجر به آلمان معنادار بوده است.

با عنایت به تأیید فرضیه پژوهش چنین مشخص است که این فرضیه با دیدگاه مالیپارد و شاخ (۲۰۱۸) همخوانی دارد طبق این رویکردهای نظری، باورهای دینی و اخلاقی مهاجران در افزایش همبستگی و برقراری مناسبات گروهی تأثیر مثبت دارد و مهاجران به واسطه اعتقادات دینی همسو ظرفیت مناسبی در جهت تحکیم روابط اجتماعی و تقویت برقراری مناسبات اجتماعی دارند. نتیجه پژوهش حاضر، تأییدکننده نظر مالیپارد و شاخ (۲۰۱۸) در خصوص میزان دین‌داری و پابندی به باورهای مذهبی در بین افراد و تمایل افراد همجور با هم به برقراری ارتباطات و مناسبات اجتماعی است. به نظر آنها نهادهای مذهبی به‌عنوان منابع اصلی سرمایه اجتماعی شناخته می‌شوند و متناسب با چنین سرمایه‌ای، افراد مختلف جامعه به فعالیت‌های متنوعی در سطح جامعه به واسطه بسط و گسترده‌گی شبکه‌های اجتماعی اعضای گروه‌های مذهبی دسترسی دارند به این معنا که، وفاق اجتماعی بین افراد هم مسلک و هم کیش به لحاظ دینی نظیر آنچه بین مسلمانان اروپا دیده می‌شود، رابطه مستقیمی با میزان روابط اجتماعی بین افراد و توسعه ارتباطات اجتماعی دارد. رابطه بین التزام به مبانی اخلاقی و دینی و مناسبات ایرانیان مهاجر در پژوهش سعیدی (۱۳۹۸) و فتاح‌زاده (۱۴۰۰) نیز نشان داده شده بود که یافته‌های پژوهش حاضر نیز همسو با آن پژوهش‌ها است.

رابطه بین اهمیت طول مدت اقامت و برقراری مناسبات ایرانیان مهاجر با همدیگر مورد تأیید قرار گرفته است. نتایج این فرضیه با نظرات برم و ران (۱۹۹۷)، گلیزر و همکاران (۲۰۰۱)، پارک و همکاران (۲۰۰۸) و میگلینا و تارتاگلیا (۲۰۰۹) همخوانی دارد. در این رویکرد، اهمیت طول مدت اقامت در نزد ایرانیان مهاجران منجر به تغییر الگوهای هنجاری شده و همین امر نیز باعث کاهش دلبستگی و پیوند به هم‌کیشان و در نهایت جایگزینی هنجارهای جدید با گذشته می‌شود. در نظرگاه برم و ران (۱۹۹۷) طول مدت اقامت در یک شهر، زندگی در قلمرو مکانی و تجربیات طول زندگی از عناصر مهم در مناسبات اجتماعی معرفی شده‌اند. گلیزر و همکاران (۲۰۰۱) معتقدند افرادی که محل اقامت خود را عوض می‌کنند به نوعی سطح مناسبات اجتماعی و کیفیت آن را تحت تأثیر قرار می‌دهند که طول مدت اقامت یکی از همین عوامل تأثیرگذار است. پارک و

همکاران (۲۰۰۸) معتقدند اقامت مهاجران در کشورهای میزبان با تأثیرات و تغییرات فرهنگی فراوانی همراه است به طوری که با افزایش طول مدت اقامت، به تدریج الگوهای هنجاری و فرهنگی مهاجران دستخوش تغییر می شود و این عامل منجر به تغییر رفتار مهاجران در بسیاری از زمینه ها از جمله (رفتارهای غذایی و فعالیت های بدنی) آن ها می شود دلیل این تغییرات این است که مهاجران در بدو ورود عمدتاً در محله های هم قومی های خود زندگی می کنند و از سبک غذایی و رستوران های محلی این مناطق بهره مند می شوند به دلیل تأثیرپذیری از هنجارهای هم کیشان و هم گروهی های خود و با تبعیت از الگوهای غذایی و فعالیت های بدنی، از سبک زندگی متفاوتی برخوردار هستند ولی با افزایش طول مدت اقامت، دلبستگی های مهاجران به شبکه های حمایتی و هم چنین به هم کیشان کاهش می یابد. میگلیتا و تارتاگلیا (۲۰۰۹) معتقدند دانش فرهنگی، طول مدت اقامت در فرهنگ میزبان و توانایی و تسلط زبانی به شدت بر انطباق فرهنگی مهاجران تأثیر دارد. تأثیر طول مدت اقامت بر سازگاری مهاجران تا آن اندازه است که باعث آشنایی بیش تر مهاجران با شرایط اجتماعی جامعه جلید می شود و منجر به صلاحیت اجتماعی و فرهنگی مهاجران می شود. بنابراین طول مدت اقامت از ادامه فرهنگ وطنی حمایت می کند و پیوندها با پیشینه قومی اصلی را تقویت می نماید اگرچه اقامت در خارج از کشور تأثیر مستقیمی بر سازگاری ندارد ولی طول مدت اقامت بر افزایش مهارت زبان کمک می کند. رابطه بین اهمیت طول مدت اقامت در نزد ایرانیان مهاجر و برقراری مناسبات ایرانیان در پژوهش سعیدی (۱۳۹۸) نیز نشان داده شده بود که یافته پژوهش حاضر با آن پژوهش همسویی دارد.

اعتماد به عنوان یکی از عوامل اصلی و تأثیرگذار در برقراری مناسبات اجتماعی افراد یک جامعه به شمار می آید که خاصه برای مهاجرین بین المللی، حائز اهمیت بسزایی است. ارزیابی رابطه اعتماد بین فردی و برقراری مناسبات ایرانیان مهاجر با همدیگر نشان از تایید فرضیه دارد. این فرضیه با دیدگاه پاتنام (۲۰۰۷) همسویی دارد که معتقد است پدیده مهاجرت و تنوع قومی در یک جامعه زمینه های فروکش هم پستگی و اعتماد بین فردی محسوب می شوند؛ پایین آمدن میزان اعتماد حتی درون گروه های قومی خودی و میزان حداقلی وقوع نوع دوستی و همکاری در جامعه

در زمره این موضوع هستند که در جامعه مهاجرپذیر وجود دارد. به زعم پاتنام، مناسبات نزدیک افراد هم‌گروه و هم‌قوم با همدیگر نشان از وجود لایه‌های اعتماد به مثابه شکلی از سرمایه اجتماعی در گروه‌های همگون دارد که می‌تواند منجر به شکل‌گیری هویت‌های منحصر بفرد شود. به عبارتی، روابط همسایگی و سطح تعاملات بین اعضای یک جامعه خاص می‌تواند منبع مهمی باشد که به واسطه شبکه‌های اجتماعی اثرگذار، فعالیت‌های جمعی و گروهی عملی می‌شود. همچنین این فرضیه با دیدگاه هرروس و کرایدو (۲۰۰۹) همسویی دارد که معتقدند نقش و اهمیت اعتماد بین فردی در بین مهاجران و وجود عناصر اعتمادی می‌تواند مشکلات مهاجران را در کشورهای میزبان مرتفع نماید. رابطه بین اعتماد بین فردی میان ایرانیان مهاجر و برقراری مناسبات اجتماعی آنها در آلمان در پژوهش‌های زندگی‌ناوگران و همکاران (۱۴۰۱) و هنری و همکاران (۲۰۱۷) نیز نشان داده شده بود که یافته پژوهش حاضر با آن پژوهش‌ها همسویی دارد.

وضعیت تأهل یکی دیگر از عوامل اثرگذار در برقراری مناسبات ایرانیان مهاجر با همدیگر در کشور آلمان بوده است؛ افراد مجرد در مقایسه با افراد متأهل تمایل بالایی برای برقراری مناسبات اجتماعی با همدیگر نشان داده‌اند.

جهت تحکیم موضوع التزام به مبانی اعتقادی و اخلاقی ایرانیان به لحاظ اهمیت اخلاق و مناسبت‌های مذهبی در انتخاب دوستان یا همکاران ایرانی مهاجر در آلمان و احساس راحتی با هم‌کیشان هم‌وطن، پیشنهاد می‌شود تا با برگزاری مناسبت‌های مذهبی، فعالیت‌های خیریه، جمع‌آوری کمک‌های انسان دوستانه در مواقع بروز بحران‌های طبیعی در ایران مانند (سیل و زلزله)، شناخت ایرانیان مستحق و نیازمند کمک در آلمان و تلاش جهت مساعدت و کمک به آنها، زمینه انسجام و مشارکت اجتماعی ایرانیان مهیا شود.

عمدتاً مهاجرانی که اقامت طولانی‌تری در کشور آلمان داشته‌اند، از دامنه تعاملات گروهی و بومی وسیع‌تری برخوردارند لذا این افراد می‌توانند پل‌های ارتباطی مطمئنی با کشور مبدأ (ایران) و مهاجرین تازه‌وارد محسوب شوند لذا پیشنهاد می‌شود از تجربیات و پتانسیل آنها جهت درخواست

تأسیس شبکه‌های رادیویی و یا اختصاص مکان‌های فرهنگی و علمی ویژه مهاجران ایرانی استفاده شود.

اهمیت جایگاه اعتماد بین ایرانیان مهاجر و کیفیت اعتماد در بین و درون گروه‌های قومی به گونه‌ای است که باید بخش‌های فرهنگی کشور در کشورهای مقصد مهاجرت برنامه‌های لازم را در خصوص تقویت پایه‌های نوع‌دوستی و همکاری در جامعه میزبان را بین ایرانیان فراهم سازند محدودیت‌های پژوهش شامل زمان‌بر بودن اخذ روادید از کشورهای اتحادیه اروپا (آلمان) و مدت زمان آن به منظور برقراری ارتباط با مهاجران ایرانی، بدبینی، ترس و بی‌اعتمادی ایرانیان مهاجر در خصوص محققانی که از ایران اقدام به تحقیق می‌کنند، عدم تسلط به زبان آلمانی و نیز ارتباط با مراکز علمی، دسترسی به افراد و تعامل با سازمان‌های کشور میزبان بوده است. پیشنهادهای آتی پژوهش این است که محققان می‌توانند با استفاده از روش‌های کیفی و آمیخته، ابعاد مختلف موضوع را واکاوی کنند.

منابع

- بوردیو، پیر (۱۳۸۱). نظریه کنش، ترجمه مرتضی مردیها، چاپ دوم، تهران: انتشارات نقش و نگار.
- خزائی، طاهره (۱۳۹۹). ناهمگونی‌های ناهمگرا در مهاجرت ایرانی؛ دیاسپورا و محدودیت‌های معنایی و نظری: مورد ایرانی‌های مقیم فرانسه، فصلنامه علوم اجتماعی، ۲۷ (۸۸)، ۷۱-۱۰۸.
<https://doi.org/10.22054/qjss.2020.48805.2187>
- رستگاری، ثمینا، وحید، مجید و توسلی‌رکن‌آبادی، مجید (۱۴۰۰). ایرانیان خارج از کشور؛ فرصت یا تهدید، فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۱۷ (۶۲)، ۲۴۷-۲۷۲.
<https://doi.org/10.22034/jcsc.2021.530142.2398>
- رستمعلی‌زاده، ولی‌اله و حسینی، قربان (۱۳۹۴). مروری بر جریان‌های وجود ارسالی مهاجران فراملی در جهان؛ با تأکید بر مهاجران ایرانی، فصلنامه جمعیت، ۲۲ (۹۱ و ۹۲)، ۱۱۳-۱۳۶.
<https://www.magiran.com/paper/1811767>

زندى ناوگران، ليلا، عسگرى ندوشن، عباس، افراسيابى، حسين، صادقى، رسول و محمدجلال عباسى شوازي (۱۴۰۱). درك مهاجران از فاصله اجتماعى با ايرانيان: پژوهش كيفى در بين مهاجران افغانستانى، پژوهش هاى

راهبردى مسائل اجتماعى ايران، ۱۱(۴)، ۲۶-۱. <https://doi.org/10.22108/srsp.2023.135419.1849>

سعيدى، سعيده (۱۳۹۸). بازنمايى وطن در ميان ذهنيت مهاجران: رهيافتى نظرى به دياسپوراى ايرانى، فصلنامه علوم اجتماعى، ۲۶(۸۷)، ۱۱۵-۱۵۴. <https://doi.org/10.22054/qjss.2020.48719.218>

صادقى، عطيه (۱۴۰۱). تبين جامعه شناختى تعاملات اقتصادى مهاجران با کشور مبدأ: مطالعه موردى مهاجران ايرانى در آلمان، رساله دكتورى جامعه شناسى. دانشكده ادبيات و علوم انسانى، دانشگاه فردوسى مشهد.

فتاح زاده، مسعود (۱۴۰۰). چالش بازهويت يابى مهاجران ايرانى در زمينه دموكراسى هاى غربى: مطالعه موردى آلمان. رساله دكتورى جامعه شناسى، دانشكده ادبيات و علوم انسانى، دانشگاه فردوسى مشهد.

قاسمى سيانى، على اصغر (۱۳۸۳). تعاملات فرهنگى ايرانيان مهاجر با جوامع ميزبان: (بررسى موردى ايرانيان مقيم آلمان)، فصلنامه مطالعات ملى، ۵(۱۸)، ۱۳۷-۱۶۰. <https://doi.org/20.1001.1.1735059.1383.5.18.6.7>

قائم پور، محمدعلى و محمود شهابى (۱۳۹۹). وضعيت روابط اجتماعى در شهر تهران: بررسى ميزان مرزبندى و تردهاى فرهنگى، دوفصلنامه مسايل اجتماعى ايران، ۱۱(۱)، ۲۹۹-۳۲۴. <https://doi.org/10.29252/jspi.11.1.299>

محموديان، حسين (۱۳۸۶). مهاجرت افغانها به ايران: تغيير در ويژگى هاى اقتصادى، اجتماعى و جمعيتى و انطباق با جامعه مقصد، نامه انجمن جمعيت شناسى ايران، ۴، ۴۲-۶۹. <https://www.sid.ir/paper/127835/fa>

مختارى، مريم و حميده دهقانى (۱۴۰۰). تجربه زيسته زنان سرپرست خانوار در مناسبات اجتماعى در شهر ياسوج، فصلنامه مطالعات زن و خانواده پژوهشكده زنان، ۹(۳)، ۷۸-۱۰۱. https://journal.alzahra.ac.ir/article_5955.html

Boyd, D. M., & Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of computer mediated Communication*, 13(1), 210-230. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x>

- Brehm, J., & Rahn, W. (1997). Individual-level evidence for the causes and consequences of social capital. *American journal of political science*, 999-1023. <https://doi.org/10.2307/2111684>
- Chaichian, M. A. (1997). First generation Iranian immigrants and the question of cultural identity: The case of Iowa. *International Migration Review*, 31(3), 612-627. <https://doi.org/10.1177/019791839703100304>
- Coomans, F. (2019). Ideas: Education for migrants: An inalienable human right. *The UNESCO Courier*, 2018 (4), 47-49. <https://www.un-ilibrary.org/content/journals/22202293/2018/4/15>
- Croucher, S. M. (2013). Integrated threat theory and acceptance of immigrant assimilation: An analysis of Muslim immigration in Western Europe. *Communication Monographs*, 80(1), 46-62. <https://doi.org/10.1080/03637751.2012.739704>
- Daneshjoo, S. (2003). *Der Grad der sozialen Integration iranischer MigrantInnen in der Bundesrepublik Deutschland in Abhängigkeit von ihren Lebensgewohnheiten: ein Statusbericht am Beispiel des Ernährungs-und Konsumverhaltens von im Bundesland Hessen lebenden IranerInnen* (Doctoral dissertation). <https://jilupub.ub.uni-giessen.de/items/a5cb400d-002e-435d-8407-01572c415ed0/full>
- Donath, J., & Boyd, D. (2004). Public displays of connection. *BT technology Journal*, 22 (4), 71-82. <https://link.springer.com/article/10.1023/B:BTTJ.0000047585.06264.cc>
- Drouhot, L. G., & Nee, V. (2019). Assimilation and the second generation in Europe and America: Blending and segregating social dynamics between immigrants and natives. *Annual Review of Sociology*, 45(1), 177-199. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-073117-041335>
- DW Statistisches Bundesamt. (2018). Available from: <https://www.destatis.de/DE/Home/inhalt.html>
- Faraji, H. (1996). *Iranisches Leben in Hamburg: dissertation zur Erlangung des Grades des Doktors der Philosophie in Fachbereich Philosophie und Sozialwissenschaften der Universität Hamburg*. Universität.
- Fratini, T. (2017). Integration of Immigrants in Host Countries. What We Know and What Works. *Revue deconomie du developpement*, 25(1), 105-134. <https://shs.cairn.info/journal-revue-d-economie-du-developpement-2017-1-page-105?lang=en>
- Gilan, D., Werner, A. M., Hahad, O., Lieb, K., Frankenberg, E., & Bongard, S. (2022). Acculturation and anger expression among Iranian migrants in Germany. *Frontiers in psychology*, 13, 715152. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.715152>

- Glaeser, E. L., Kolko, J., & Saiz, A. (2001). Consumer city. *Journal of economic geography*, 1(1), 27-50. https://econpapers.repec.org/article/oupjecgeo/v_3a1_3ay_3a2001_3ai_3a1_3ap_3a27-50.htm
- Gsir, S. (2014). Social interactions between immigrants and host country populations: A country-of-origin perspective.
- Herreros, F., & Criado, H. (2009). Social trust, social capital and perceptions of immigration. *Political studies*, 57(2), 337-355. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2008.00738.x>
- Hochman, O., & Davidov, E. (2014). Relations between second-language proficiency and national identification: The case of immigrants in Germany. *European Sociological Review*, 30(3), 344-359. <https://doi.org/10.1093/esr/jcu043>
- Honari, A., van Bezouw, M., & Namazie, P. (2017). The role and impact of Iranian migrants in Western Europe. Vrije Universiteit Amsterdam. [Online]. Elérhető: http://thesimorgh.org/wp-content/uploads/2017/08/Role-and-Impact-of-Iranian-Migrants-in-Western-Europe_-Research-Report-2.pdf. [A letöltés ideje: 2019. május 3.]
- Iranian Migration Observatory (2018). *Facts and fallacies surrounding the issue of Iranian immigration abroad*, Tehran, Daneshbanian Fanawar.
- Koopmans, R., Michalowski, I., & Waibel, S. (2012). Citizenship rights for immigrants: National political processes and cross-national convergence in Western Europe, 1980–2008. *American journal of sociology*, 117(4), 1202-1245. <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/662707>
- Litwin, H. (1995). The social networks of elderly immigrants: An analytic typology. *Journal of Aging Studies*, 9(2), 155-174. [https://doi.org/10.1016/0890-4065\(95\)90009-8](https://doi.org/10.1016/0890-4065(95)90009-8)
- Maliepaard, M., & Schacht, D. D. (2020). *The relation between religiosity and Muslims' social integration: a two-wave study of recent immigrants in three European countries*. In *Migration and Race in Europe* (pp. 82-103). Routledge.
- Merisalo, M., & Jauhiainen, J. S. (2020). Digital divides among asylum related migrants: Comparing internet use and smartphone ownership. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 111(5), 689-704. <https://doi.org/10.1111/tesg.12397>
- Miglietta, A., & Tartaglia, S. (2009). The influence of length of stay, linguistic competence, and media exposure in immigrants' adaptation. *Cross-Cultural Research*, 43(1), 46-61. <https://doi.org/10.1177/1069397108326289>

- Mobasher, M. M. (Ed.). (2018). *The Iranian diaspora: Challenges, negotiations, and transformations*. University of Texas Press.
- Moghaddari, S. (2020). *Internal diversity: iranian germans between local boundaries and transnational capital* (p. 248). Springer Nature.
- Park, Y., Neckerman, K. M., Quinn, J., Weiss, C., & Rundle, A. (2008). Place of birth, duration of residence, neighborhood immigrant composition and body mass index in New York City. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 5(1), 1-11. <https://ijbnpa.biomedcentral.com/articles/10.1186/1479-5868-5-19>
- Putnam, R. D. (2007). E pluribus unum: Diversity and community in the twenty first century the 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian political studies*, 30(2), 137-174. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.2007.00176.x>
- Sadeghi, S. (2018). *Host Discrimination, Bounded Mobility, and Bounded Belonging: Iranians in Germany*. In *The Iranian diaspora: Challenges, negotiations, and transformations* (pp. 50-73). University of Texas Press.
- Van Gaalen, R. I., & Dykstra, P. A. (2006). Solidarity and conflict between adult children and parents: A latent class analysis. *Journal of Marriage and Family*, 68(4), 947-960. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2006.00306.x>